KOMISJA WSPÓLNOT EUROPEJSKICH

Bruksela, dnia 21.6.2007
KOM(2007) 350 wersja ostateczna

2007/0123 (AVC)

Wniosek

DECYZJA RADY

w sprawie podpisania w imieniu Wspólnoty Europejskiej układu o stabilizacji i stowarzyszeniu między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi a Republiką Czarnogóry

Wniosek

DECYZJA RADY I KOMISJI

w sprawie zawarcia w imieniu Wspólnoty Europejskiej układu o stabilizacji i stowarzyszeniu między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi z jednej strony, a Republiką Czarnogóry z drugiej strony

(przedstawione przez Komisję)

UZASADNIENIE

1. Dwa załączone wnioski stanowią instrumenty prawne do podpisania i zawarcia układu o stabilizacji i stowarzyszeniu między Wspólnotami Europejskimi a ich państwami członkowskimi z jednej strony, a Republiką Czarnogóry, zwanej dalej Czarnogórą, z drugiej strony: (i) wniosek dotyczący decyzji Rady w sprawie podpisania umowy; (ii) wniosek dotyczący decyzji Rady i Komisji w sprawie zawarcia umowy.

2. Komisja przedstawiła w kwietniu 2005 r. sprawozdanie dotyczące możliwości zawarcia układu o stabilizacji i stowarzyszeniu z Serbią i Czarnogórą[1]. W sprawozdaniu stwierdzono, że Serbia i Czarnogóra są wystarczająco przygotowane do podjęcia negocjacji w sprawie układu o stabilizacji i stowarzyszeniu. W dniu 3 października 2005 r. Rada podjęła decyzję o upoważnieniu Komisji do przeprowadzenia negocjacji w sprawie układu o stabilizacji i stowarzyszeniu z Serbią i Czarnogórą. Dnia 10 października 2005 r. rozpoczęto negocjacje w sprawie zawarcia układu o stabilizacji i stowarzyszeniu z Serbią i Czarnogórą.

3. W następstwie referendum przeprowadzonego w maju 2006 r. parlament Czarnogóry przyjął dnia 3 czerwca 2006 r. deklarację niepodległości i Republika Czarnogóry wystąpiła z Federacji Serbii i Czarnogóry. W związku z tym w dniu 24 lipca 2006 r. przyjęto nowe wytyczne negocjacyjne dla Czarnogóry a negocjacje zostały wznowione w dniu 25 września 2006 r. Negocjacje te zakończyły się dnia 1 grudnia 2006 r., a po konsultacjach z państwami członkowskimi UE układ o stabilizacji i stowarzyszeniu został parafowany w Podgoricy dnia 15 marca 2007 r.

4. Główne elementy układu o stabilizacji i stowarzyszeniu to:

   – postanowienie o dialogu politycznym z Czarnogórą;

   – postanowienia o ścisłej współpracy regionalnej, a w perspektywie również ustanowienie strefy wolnego handlu między krajami w regionie;

   – perspektywa ustanowienia strefy wolnego handlu między Wspólnotą a Czarnogórą w ciągu pięciu lat od wejścia w życie układu;

   – postanowienia dotyczące przepływu osób, swobody przedsiębiorczości, świadczenia usług, płatności bieżących i przepływu kapitału;

   – zobowiązanie Czarnogóry do zbliżenia swojego prawodawstwa do przepisów WE, szczególnie w kluczowym obszarze rynku wewnętrznego;

   – postanowienia o współpracy z Czarnogórą w wielu obszarach, w tym w obszarze sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa.

   – postanowienia o utworzeniu Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia, która nadzoruje wdrażanie układu, Komitetu Stabilizacji i Stowarzyszenia oraz Komitetu Parlamentarnego Stowarzyszenia.

---

[1] COM(2005) 476 wersja ostateczna z 12 kwietnia 2005 r.

5. Komisja zwraca się do Rady o ostateczne zatwierdzenie tekstu układu o stabilizacji i stowarzyszeniu, co odbyło się w ścisłym porozumieniu z komitetem specjalnym powołanym do tego celu (tj. COWEB), oraz o wszczęcie procedur koniecznych do podpisania i zawarcia tego układu na podstawie dwóch załączonych wniosków.

6. Procedury konieczne do podpisania i zawarcia układu są odmienne dla każdej ze wspólnot europejskich: (Wspólnoty Europejskiej i Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej):

   a) jeśli chodzi o podpisanie układu, w art. 300 ust. 2 tiret pierwsze zdanie pierwsze Traktatu WE określono, że konieczna jest oddzielna decyzja Rady dotycząca podpisania układu w imieniu Wspólnoty Europejskiej; podobne akty nie są wymagane na podstawie Traktatu o EWEA.

   b) jeśli chodzi o zawarcie układu:

   – Rada zawiera układ w imieniu Wspólnot Europejskich po wyrażeniu zgody przez Parlament Europejski, na mocy art. 310 Traktatu;

   – Rada zatwierdza układ w imieniu Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej na mocy art. 101 akapit drugi Traktatu EWEA; po czym układ zostaje zawarty przez Komisję.

7. Zgodnie z powyższym Komisja zwraca się do Rady o (i) przyjęcie decyzji dotyczącej podpisania układu w imieniu Wspólnoty Europejskiej (ii) zawarcie układu w imieniu Wspólnoty Europejskiej oraz udzielenie zgody na jego zawarcie przez Euratom.

   Ratyfikacja przez wszystkie państwa członkowskie jest warunkiem wstępnym wejścia w życiu układu.

Wniosek

DECYZJA RADY

w sprawie podpisania w imieniu Wspólnoty Europejskiej układu o stabilizacji i stowarzyszeniu między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi a Republiką Czarnogóry

RADA UNII EUROPEJSKIEJ,

uwzględniając Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, w szczególności jego art. 310 w powiązaniu z jego art. 300 ust. 2 akapit pierwszy zdanie pierwsze,

uwzględniając wniosek Komisji[2],

a także mając na uwadze, co następuje:

(1) Negocjacje z Republiką Czarnogóry w sprawie układu o stabilizacji i stowarzyszeniu między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi a Republiką Czarnogóry zostały zakończone.

(2) Postanowienia handlowe zawarte w tym układzie mają charakter wyjątkowy, związany z polityką realizowaną w ramach procesu stabilizacji i stowarzyszenia, i nie będą stanowiły dla Unii Europejskiej żadnego precedensu w polityce handlowej Wspólnoty względem państw trzecich innych niż państwa Bałkanów Zachodnich.

(3) Z zastrzeżeniem możliwości jego zawarcia w terminie późniejszym, układ parafowany dnia 15 marca 2007 r. powinien zatem zostać podpisany w imieniu Wspólnoty Europejskiej.

[2] Dz.U. C , , str. .

STANOWI, CO NASTĘPUJE:

Artykuł

Z zastrzeżeniem możliwości zawarcia układu w terminie późniejszym, niniejszym upoważnia się przewodniczącego Rady do wyznaczenia osoby lub osób umocowanych do podpisania w imieniu Wspólnoty Europejskiej, układu o stabilizacji i stowarzyszeniu między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi z jednej strony, a Republiką Czarnogóry z drugiej strony.

Sporządzono w Brukseli dnia

W imieniu Rady
Przewodniczący

2007/0123 (AVC)

Wniosek

DECYZJA RADY I KOMISJI

w sprawie zawarcia w imieniu Wspólnoty Europejskiej układu o stabilizacji i stowarzyszeniu między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi z jednej strony, a Republiką Czarnogóry z drugiej strony

RADA UNII EUROPEJSKIEJ,
KOMISJA WSPÓLNOT EUROPEJSKICH,

uwzględniając Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, w szczególności jego art. 310 w powiązaniu z art. 300 ust. 2 akapit pierwszy zdanie ostatnie i art. 300 ust. 3 akapit drugi,

uwzględniając Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Energii Atomowej, w szczególności jego art. 101, akapit drugi,

uwzględniając wniosek Komisji,

uwzględniając zgodę Parlamentu Europejskiego[3],

uwzględniając zgodę Rady udzieloną zgodnie z art. 101 Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Energii Atomowej,

a także mając na uwadze, co następuje:

(1) Układ o stabilizacji i stowarzyszeniu między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi z jednej strony, a Republiką Czarnogóry z drugiej strony, został podpisany w imieniu Wspólnoty Europejskiej w [Brukseli/Luksemburgu] w dniu …. 2007 r., z zastrzeżeniem możliwości jego zawarcia w terminie późniejszym, zgodnie z decyzją Rady nr …./WE z dnia …[4].

(2) Postanowienia handlowe zawarte w tym układzie mają charakter wyjątkowy, związany z polityką realizowaną w ramach procesu stabilizacji i stowarzyszenia, i nie będą stanowiły dla Unii Europejskiej żadnego precedensu w polityce handlowej Wspólnoty względem państw trzecich innych niż państwa Bałkanów Zachodnich.

(3) Umowa ta powinna zostać zatwierdzona,

---

[3] Dz.U. C , , str. .
[4] Dz.U. C , , str. .

STANOWIĄ, CO NASTĘPUJE:

Artykuł 1

Układ o stabilizacji i stowarzyszeniu między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi z jednej strony, a Republiką Czarnogóry z drugiej strony, załączniki i protokoły do tego układu, jak również wspólne deklaracje i deklaracje Wspólnoty załączone do aktu końcowego zostają niniejszym zatwierdzone w imieniu Wspólnoty Europejskiej i Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej.

Teksty, o których mowa w akapicie pierwszym, zostają załączone do niniejszej decyzji.

Artykuł 2

1. Stanowisko Wspólnoty w ramach Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia i w ramach Komitetu Stabilizacji i Stowarzyszenia, kiedy ten ostatni zostanie upoważniony do działania przez Radę Stabilizacji i Stowarzyszenia, zostaje określone przez Radę na wniosek Komisji lub, w stosownych przypadkach, przez Komisję, w obu przypadkach zgodnie z odpowiednimi postanowieniami traktatów.

2. Przewodniczący Rady, zgodnie z art. 120 układu o stabilizacji i stowarzyszeniu, przewodniczy Radzie Stabilizacji i Stowarzyszenia. Przedstawiciel Komisji przewodniczy Komitetowi Stabilizacji i Stowarzyszenia, zgodnie z jego regulaminem wewnętrznym.

3. Decyzja o publikacji decyzji Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia oraz Komitetu Stabilizacji i Stowarzyszenia w *Dzienniku Urzędowym Wspólnot Europejskich* jest podejmowana indywidualnie w każdym przypadku odpowiednio przez Radę i Komisję.

Artykuł 3

Przewodniczący Rady zostaje niniejszym upoważniony do wyznaczenia osoby lub osób umocowanych do złożenia w imieniu Wspólnoty Europejskiej dokumentu zatwierdzającego, o którym mowa w art. 138 układu. Przewodniczący Komisji złoży wspomniany dokument zatwierdzający w imieniu Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej.

Sporządzono w Brukseli dnia

W imieniu Rady	*W imieniu Komisji*
Przewodniczący	*Przewodniczący*

ZAŁĄCZNIK

UKŁAD O STABILIZACJI I STOWARZYSZENIU między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi a Republiką Czarnogóry

UKŁAD O STABILIZACJI I STOWARZYSZENIU
między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi a Republiką Czarnogóry

KRÓLESTWO BELGII,

REPUBLIKA BUŁGARII,

REPUBLIKA CZESKA,

KRÓLESTWO DANII,

REPUBLIKA FEDERALNA NIEMIEC,

REPUBLIKA ESTOŃSKA,

REPUBLIKA GRECKA,

KRÓLESTWO HISZPANII,

REPUBLIKA FRANCUSKA,

IRLANDIA,

REPUBLIKA WŁOSKA,

REPUBLIKA CYPRYJSKA,

REPUBLIKA ŁOTEWSKA,

REPUBLIKA LITEWSKA,

WIELKIE KSIĘSTWO LUKSEMBURGA,

REPUBLIKA WĘGIERSKA,

REPUBLIKA MALTY,

KRÓLESTWO NIDERLANDÓW,

REPUBLIKA AUSTRII,

RZECZPOSPOLITA POLSKA,

REPUBLIKA PORTUGALSKA,

RUMUNIA,

REPUBLIKA SŁOWENII,

REPUBLIKA SŁOWACKA,

REPUBLIKA FINLANDII,

KRÓLESTWO SZWECJI,

ZJEDNOCZONE KRÓLESTWO WIELKIEJ BRYTANII I IRLANDII PÓŁNOCNEJ

Umawiające się Strony Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską i Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Energii Atomowej oraz Traktatu o Unii Europejskiej, zwane dalej „państwami członkowskimi" oraz

WSPÓLNOTA EUROPEJSKA i EUROPEJSKA WSPÓLNOTA ENERGII ATOMOWEJ,

zwane dalej „Wspólnotą",

z jednej strony, oraz

REPUBLIKA CZARNOGÓRY, zwana dalej „Czarnogórą", z drugiej strony,

uwzględniając silne więzi istniejące między Stronami i podzielane przez nie wartości, ich wolę wzmocnienia tych więzi i ustanowienia bliskich i długotrwałych stosunków w oparciu o wzajemność i wspólny interes, które umożliwiłyby Czarnogórze dalsze zacieśnienie i rozwinięcie stosunków ze Wspólnotą i jej państwami członkowskimi,

uwzględniając znaczenie niniejszego układu, w ramach procesu stabilizacji i stowarzyszenia z państwami Europy Południowo-Wschodniej, w tworzeniu i konsolidowaniu stabilnej Europy w oparciu o współpracę, której filarem jest Unia Europejska oraz w ramach Paktu stabilizacji,

uwzględniając gotowość Unii Europejskiej do włączenia Czarnogóry w jak największym stopniu do głównego politycznego i gospodarczego nurtu Europy oraz status Czarnogóry jako potencjalnego kandydata do członkostwa w UE na podstawie Traktatu o Unii Europejskiej oraz po spełnieniu kryteriów określonych przez Radę Europejską w czerwcu 1993 r. oraz warunków procesu stabilizacji i stowarzyszenia, w zależności od pomyślnego wdrożenia niniejszego układu, zwłaszcza w zakresie współpracy regionalnej,

uwzględniając partnerstwo europejskie, które określa główne działania służące wsparciu wysiłków Czarnogóry, aby zbliżyć się do Unii Europejskiej,

uwzględniając zobowiązania Stron do przyczyniania się wszelkimi sposobami do stabilizacji politycznej, gospodarczej i instytucjonalnej Czarnogóry oraz regionu, poprzez rozwój społeczeństwa obywatelskiego i demokratyzację, rozwój instytucjonalny oraz reformę administracji publicznej, integrację handlu regionalnego oraz wzmożoną współpracę gospodarczą, jak również poprzez współpracę w wielu dziedzinach, szczególnie w obszarze sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa, oraz wzmocnienie bezpieczeństwa krajowego i regionalnego,

uwzględniając zobowiązanie Stron do zwiększenia swobód politycznych i gospodarczych jako głównej podstawy niniejszego układu, jak również ich zobowiązanie do przestrzegania praw człowieka i zasad państwa prawa, w tym praw osób należących do mniejszości narodowych oraz zasad demokracji, poprzez system wielopartyjny z wolnymi i sprawiedliwymi wyborami,

uwzględniając zobowiązania Stron do pełnego wdrożenia wszystkich zasad i postanowień Karty NZ, OBWE, w szczególności Aktu końcowego z Helsinek, dokumentów zawierających wnioski z konferencji w Madrycie i Wiedniu, Paryskiej karty Nowej Europy oraz Paktu stabilizacji dla Europy Południowo-Wschodniej, w celu przyczyniania się do stabilizacji regionalnej i współpracy między państwami w tym regionie,

potwierdzając prawo do powrotu dla wszystkich uchodźców i osób przesiedlonych w obrębie granic kraju oraz prawo do ochrony ich własności i innych powiązanych praw człowieka;

uwzględniając zobowiązania Stron do przestrzegania zasad gospodarki wolnorynkowej i zrównoważonego rozwoju oraz gotowość Wspólnoty do wspierania reform gospodarczych w Czarnogórze,

uwzględniając zobowiązania Stron do prowadzenia wolnego handlu, zgodnie z prawami i zobowiązaniami wynikającymi z WTO,

uwzględniając wolę Stron do dalszego rozwijania regularnego dialogu politycznego w odniesieniu do interesujących obie Strony zagadnień dwustronnych i międzynarodowych, w tym aspektów regionalnych, uwzględniając wspólną politykę zagraniczną i bezpieczeństwa Unii Europejskiej,

uwzględniając zobowiązania Stron do zwalczania zorganizowanej przestępczości i zacieśnienia współpracy w walce z terroryzmem na podstawie deklaracji wydanej przez konferencję europejską w dniu 20 października 2001 r.,

w przekonaniu, że układ o stabilizacji i stowarzyszeniu stworzy nowy klimat dla stosunków gospodarczych między Stronami, a przede wszystkim dla rozwoju handlu i inwestycji, będących kluczowymi czynnikami restrukturyzacji i modernizacji gospodarczej,

mając na uwadze zobowiązanie Czarnogóry do zbliżenia swojego ustawodawstwa w istotnych sektorach do prawodawstwa Wspólnoty oraz do jego skutecznego wdrażania,

uwzględniając gotowość Wspólnoty do zapewniania zdecydowanego wsparcia przy wdrażaniu reform oraz do stosowania przy tych wysiłkach wszystkich dostępnych instrumentów współpracy oraz pomocy technicznej, finansowej i gospodarczej w sposób kompleksowy, wieloletni i indykatywny,

potwierdzając, że postanowienia niniejszego układu, które są objęte częścią III tytułu IV Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, są wiążące dla Zjednoczonego Królestwa i Irlandii jako oddzielnych Umawiających się Stron, a nie jako części Wspólnoty Europejskiej, dopóki Zjednoczone Królestwo lub Irlandia (w zależności od przypadku) nie powiadomi Czarnogóry, że zostało(-a) objęte(-a) tymi postanowieniami jako część Wspólnoty Europejskiej zgodnie z Protokołem w sprawie stanowiska Zjednoczonego Królestwa i Irlandii załączonym do Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską. To samo ma zastosowanie do Danii, zgodnie z protokołem w sprawie stanowiska Danii załączonym do wspomnianych Traktatów,

Przywołując szczyt w Zagrzebiu, na którym nawoływano do dalszej konsolidacji stosunków między państwami procesu stabilizacji i stowarzyszenia oraz Unii Europejskiej, jak i zwiększenia współpracy regionalnej,

przywołując szczyt w Salonikach, który wzmocnił proces stabilizacji i stowarzyszenia stanowiąc ramy polityczne dla stosunków Unii Europejskiej z krajami Bałkanów Zachodnich i podkreślił perspektywę ich integracji z Unią Europejską w oparciu o ich indywidualne postępy w zakresie reform oraz inne osiągnięcia,

przywołując fakt podpisania Środkowoeuropejskiej umowy o wolnym handlu dnia 19 grudnia 2006 r. w Bukareszcie, stanowiącej narzędzie zwiększające możliwości regionu w zakresie przyciągania inwestycji i perspektyw jego integracji z gospodarką światową,

pragnąc nawiązać bliższą współpracę kulturalną i rozwijać wymianę informacji,

UZGODNIŁY, CO NASTĘPUJE:

Artykuł 1

1. Ustanawia się stowarzyszenie między Wspólnotą i jej państwami członkowskimi z jednej strony, a Czarnogórą z drugiej strony.

2. Określa się następujące cele stowarzyszenia:

   – wpieranie wysiłków podejmowanych przez Czarnogórę w celu umacniania demokracji i poszanowania zasad państwa prawa,

   – wspieranie stabilizacji politycznej, gospodarczej i instytucjonalnej Czarnogóry, jak i stabilizacji w regionie,

   – stworzenie odpowiednich ram dla dialogu politycznego między Stronami w celu umożliwienia rozwoju bliskich stosunków politycznych,

   – wspieranie wysiłków podejmowanych przez Czarnogórę w celu rozwijania współpracy gospodarczej i międzynarodowej, także poprzez zbliżenie jej ustawodawstwa do prawodawstwa Wspólnoty,

   – wspieranie wysiłków podejmowanych przez Czarnogórę w celu zakończenia procesu przekształcenia swojej gospodarki w sprawnie działającą gospodarkę rynkową,

   – promowanie harmonijnych stosunków gospodarczych oraz stopniowe rozwijanie strefy wolnego handlu między Wspólnotą a Czarnogórą,

   – wzmacnianie współpracy regionalnej we wszystkich dziedzinach objętych niniejszym układem.

TYTUŁ I
ZASADY OGÓLNE

Artykuł 2

Poszanowanie zasad demokracji i praw człowieka, które zostały proklamowane w Powszechnej deklaracji praw człowieka oraz określone w Akcie końcowym z Helsinek i w Paryskiej karcie Nowej Europy, przestrzeganie zasad prawa międzynarodowego i zasad państwa prawa, jak również zasad gospodarki rynkowej, zawartych w dokumencie z konferencji KBWE w Bonn w sprawie współpracy gospodarczej, stanowi podstawę polityki wewnętrznej i zagranicznej Stron oraz istotny element niniejszego układu.

Artykuł 3

Istotnym elementem niniejszego układu jest zwalczanie rozprzestrzeniania broni masowego rażenia oraz środków jej przenoszenia.

Artykuł 4

Umawiające się Strony potwierdzają wagę przykładaną przez nie do wdrożenia zobowiązań międzynarodowych, w szczególności do pełnej współpracy z Międzynarodowym Trybunałem Karnym dla Byłej Jugosławii (MTKJ).

Artykuł 5

Pokój i stabilność na arenie międzynarodowej i na szczeblu regionalnym, rozwijanie dobrosąsiedzkich stosunków, poszanowanie praw człowieka oraz respektowanie i ochrona praw mniejszości są głównymi elementami procesu stabilizacji i stowarzyszenia, o którym mowa w konkluzjach Rady Unii Europejskiej z dnia 21 czerwca 1999 r. Zawarcie i wdrożenie niniejszego układu mieści się w ramach konkluzji Rady Unii Europejskiej z dnia 29 kwietnia 1997 r. i jest uzależnione od indywidualnych osiągnięć Czarnogóry.

Artykuł 6

Czarnogóra zobowiązuje się do dalszego promowania współpracy i stosunków dobrosąsiedzkich z innymi państwami w regionie, w tym stosownego poziomu wzajemnych koncesji dotyczących przepływu osób, towarów, kapitału i usług, jak również rozwijania projektów we wspólnym interesie, przede wszystkim projektów związanych z ochroną granic oraz zwalczaniem zorganizowanej przestępczości, korupcji, prania brudnych pieniędzy, nielegalnej imigracji oraz nielegalnego handlu, zwłaszcza handlu ludźmi, bronią strzelecką i handlu nielegalnymi narkotykami. Zobowiązanie to stanowi główny element rozwoju stosunków i współpracy między Stronami, przyczyniając się w ten sposób do stabilizacji regionalnej.

Artykuł 7

Strony ponownie podkreślają znaczenie walki z terroryzmem oraz wdrożenia zobowiązań międzynarodowych w tej dziedzinie.

Artykuł 8

Proces stowarzyszania będzie odbywał się stopniowo i zostanie w pełni zrealizowany w okresie przejściowym trwającym maksymalnie pięć lat.

Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia będzie regularnie – zasadniczo co roku – dokonywała przeglądu wykonania postanowień układu oraz przyjmowania i wdrażania przez Czarnogórę reform prawnych, administracyjnych, instytucjonalnych i gospodarczych. Przegląd ten będzie prowadzony w świetle postanowień preambuły i zgodnie z ogólnymi zasadami określonymi w niniejszym układzie Będzie należycie uwzględniał priorytety określone w partnerstwie europejskim istotne dla niniejszego układu, a ponadto będzie zgodny z mechanizmami ustanowionymi w ramach procesu stabilizacji i stowarzyszenia, szczególnie ze sprawozdaniem z postępów w procesie stabilizacji i stowarzyszenia.

Na podstawie tego przeglądu Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia będzie wydawać zalecenia i podejmować decyzje. Jeśli przegląd ujawni szczególne trudności, można się w tej sprawie odwołać do mechanizmu rozwiązywania sporów ustanowionego na mocy układu.

Stopniowo realizowane będzie pełne stowarzyszenie. Najpóźniej po trzech latach od wejścia w życie układu Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia dokona gruntownego przeglądu stosowania układu. Na postawie tego przeglądu Rada Stowarzyszenia oceni postępy osiągnięte przez Czarnogórę i podejmie decyzje dotyczące kolejnych etapów stowarzyszenia.

Wyżej wymieniony przegląd nie będzie obejmował wolnego przepływu towarów (tytuł IV), wobec którego postanowienia układu będą przewidywały specjalny harmonogram przeglądów.

Artykuł 9

Układ jest w pełni zgodny i wdrażany w sposób spójny z właściwymi postanowieniami WTO, a w szczególności art. XXIV GATT 1994 oraz art. V GATS.

TYTUŁ II
DIALOG POLITYCZNY

Artykuł 10

1. Dialog polityczny pomiędzy Stronami jest dalej rozwijany w ramach niniejszego układu. Dialog ten towarzyszy i sprzyja zbliżeniu między Unią Europejską a Czarnogórą oraz przyczynia się do tworzenia bliskich więzi solidarności i nowych form współpracy między Stronami.

2. Ma on na celu w szczególności promowanie:

– pełnej integracji Czarnogóry ze wspólnotą państw demokratycznych i stopniowego zbliżenia do Unii Europejskiej,

– większej zbieżności stanowisk Stron w sprawach międzynarodowych, w tym kwestii WPZiB, również poprzez stosowną wymianę informacji, zwłaszcza w kwestiach mogących wywrzeć istotny wpływ na Strony,

– współpracy regionalnej i rozwoju stosunków dobrosąsiedzkich,

– wspólnych poglądów w zakresie bezpieczeństwa i stabilności w Europie, w tym współpracy w dziedzinach objętych wspólną polityką zagraniczną i bezpieczeństwa Unii Europejskiej.

3. Strony uznają, że rozprzestrzenianie broni masowego rażenia i systemów jej przenoszenia bez względu na to, czy jest to działalność państw, czy innych grup, stanowi jedno z największych zagrożeń dla stabilności i bezpieczeństwa w wymiarze międzynarodowym. Strony zgadzają się zatem współpracować i przyczyniać do walki z rozprzestrzenianiem broni masowego rażenia i systemów jej przenoszenia poprzez pełne poszanowanie i wypełnianie na poziomie krajowym zobowiązań zaciągniętych przez Strony w ramach traktatów i układów międzynarodowych o rozbrojeniu i nierozprzestrzenianiu broni, jak również innych zobowiązań międzynarodowych w tej dziedzinie. Strony zgadzają się, że niniejsze postanowienie stanowi zasadniczy element niniejszego układu i jest częścią dialogu politycznego, który będzie towarzyszył tym elementom i je umacniał.

Strony zgadzają się również współpracować i przyczyniać do walki z rozprzestrzenianiem broni masowego rażenia i systemów jej przenoszenia poprzez:

– podejmowanie działań mających na celu podpisywanie i ratyfikowanie wszystkich innych odpowiednich instrumentów międzynarodowych lub, w stosowanym przypadku, przystępowanie do nich i ich pełną realizację;

– ustanowienie skutecznego systemu kontroli wywozu na poziomie krajowym, dotyczącego zarówno wywozu, jak i tranzytu towarów związanych z bronią masowego rażenia, w tym kontroli ostatecznego użycia technologii podwójnego zastosowania pod kątem broni masowego rażenia oraz przewidującego skuteczne sankcje w przypadku naruszenia kontroli wywozu.

Dialog polityczny w tej dziedzinie może się odbywać na poziomie regionalnym.

Artykuł 11

1. Dialog polityczny prowadzony jest przede wszystkim w ramach Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia, która jest ogólnie odpowiedzialna za wszelkie kwestie, które Strony chciałyby poruszyć.

2. Na wniosek Stron dialog polityczny może również przybrać formę:

– spotkań, organizowanych w miarę potrzeb, z udziałem wyższych urzędników reprezentujących Czarnogórę z jednej strony i Prezydencję Rady Unii

Europejskiej, Sekretarza Generalnego/Wysokiego Przedstawiciela ds. WPZiB i Komisję, z drugiej strony;

– korzystania w pełni ze wszystkich kanałów dyplomatycznych między Stronami, w tym ze stosownych kontaktów w państwach trzecich oraz w ramach Narodów Zjednoczonych, OBWE, Rady Europy oraz innych gremiów międzynarodowych;

– wszelkich innych działań, które mogłyby stanowić pożyteczny wkład w konsolidację, rozwijanie i przyspieszanie tego dialogu, w tym działań wymienionych w agendzie z Salonik.

Artykuł 12

Na szczeblu parlamentarnym dialog polityczny odbywa się w ramach Komitetu Parlamentarnego Stabilizacji i Stowarzyszenia ustanowionego na mocy art. 125.

Artykuł 13

Dialog polityczny może się odbywać w ramach struktur wielostronnych oraz dialogu regionalnego obejmującego również inne kraje regionu, a także w ramach forum UE-Bałkany Zachodnie.

TYTUŁ III
Współpraca regionalna

Artykuł 14

Zgodnie ze swoim zobowiązaniem do działań na rzecz pokoju i stabilności na arenie międzynarodowej i w regionie oraz do rozwijania stosunków dobrosąsiedzkich, Czarnogóra aktywnie promuje współpracę regionalną. Wspólnota Europejska może wspierać projekty o wymiarze regionalnym lub transgranicznym poprzez swoje programy pomocy technicznej.

W każdym przypadku, gdy Czarnogóra zamierza zacieśnić współpracę z jednym w państw wymienionych w art. 15–17 poniżej, informuje o tym Wspólnotę i jej państwa członkowskie oraz konsultuje się z nimi, zgodnie z postanowieniami określonymi w tytule X „Postanowienia instytucjonalne, ogólne i końcowe".

Czarnogóra wdraża w pełni istniejące porozumienia dwustronne wynegocjowane zgodnie z protokołem ustaleń w sprawie ułatwień handlowych i liberalizacji, podpisanym dnia 27 czerwca 2001 r. w Brukseli przez Serbię i Czarnogórę oraz Środkowoeuropejską umowę o wolnym handlu, podpisaną dnia 19 grudnia 2006 r. w Bukareszcie.

Artykuł 15
Współpraca z innymi państwami,
które podpisały układ o stabilizacji i stowarzyszeniu

Po podpisaniu niniejszego układu Czarnogóra rozpocznie negocjacje z państwami, które już podpisały układ o stabilizacji i stowarzyszeniu, aby zawrzeć dwustronne konwencje

dotyczące współpracy regionalnej, których celem będzie rozszerzenie zakresu współpracy między odpowiednimi państwami.

Głównymi elementami tych konwencji będą:

– dialog polityczny,

– ustanowienie strefy wolnego handlu, zgodnej ze stosownymi postanowieniami WTO,

– wzajemne koncesje dotyczące przepływu pracowników, przedsiębiorczości, świadczenia usług, płatności bieżących oraz przepływu kapitału, jak również innych dziedzin polityki związanych z przepływem osób na poziomie równoważnym do poziomu gwarantowanego niniejszym układem,

– postanowienia dotyczące współpracy w innych dziedzinach, niezależnie od tego, czy są objęte niniejszym układem, czy nie, szczególności w obszarze sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa.

W stosownych przypadkach konwencje te będą zawierały postanowienia dotyczące stworzenia koniecznych mechanizmów instytucjonalnych.

Zostaną one zawarte *w ciągu dwóch lat* od momentu wejścia w życie niniejszego układu. Gotowość Czarnogóry do zawarcia takich konwencji będzie warunkiem dalszego rozwoju stosunków między Czarnogórą a Unią Europejską.

Czarnogóra rozpocznie podobne negocjacje z pozostałymi państwami regionu po tym, jak państwa te podpiszą układ o stabilizacji i stowarzyszeniu.

Artykuł 16
Współpraca z innymi państwami objętymi procesem stabilizacji i stowarzyszenia

Czarnogóra będzie realizować współpracę regionalną z innymi państwami, których dotyczy proces stabilizacji i stowarzyszenia, w pewnych lub wszystkich dziedzinach współpracy objętych niniejszym układem, w szczególności w dziedzinach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania. Współpraca taka powinna być zawsze zgodna z zasadami i celami niniejszego układu.

Artykuł 17
Współpraca z innymi krajami kandydującymi do członkostwa w UE, które nie są objęte procesem stabilizacji i stowarzyszenia

1. Czarnogóra powinna zacieśniać współpracę i zawrzeć konwencję dotyczącą współpracy regionalnej z każdym państwem kandydującym do członkostwa w UE we wszystkich dziedzinach współpracy objętych niniejszym układem. Celem takiej konwencji powinno być stopniowe dostosowanie dwustronnych stosunków między Czarnogórą a tym państwem do odpowiedniej części stosunków między Wspólnotą Europejską i jej państwami członkowskimi a tym państwem.

2. Z Turcją, która stworzyła unię celną ze Wspólnotą Europejską, Czarnogóra rozpocznie współpracę w celu zawarcia porozumienia ustanawiającego strefę

wolnego handlu na wzajemnie korzystnych warunkach, zgodnie z art. XXIV GATT, i liberalizującego prawo do przedsiębiorczości i świadczenie usług pomiędzy nimi na poziomie równoważnym do gwarantowanego niniejszym układem zgodnie z art. V GATS.

Negocjacje te należy rozpocząć jak najszybciej w celu zawarcia wspomnianego porozumienia przed końcem okresu przejściowego, o którym mowa w art. 18 ust. 1.

TYTUŁ IV
SWOBODNY PRZEPŁYW TOWARÓW

Artykuł 18

1. Wspólnota i Czarnogóra stopniowo tworzą dwustronną strefę wolnego handlu w okresie przejściowym maksymalnie pięciu lat od daty wejścia w życie niniejszego układu, zgodnie z postanowieniami niniejszego układu i z postanowieniami GATT 1994 oraz WTO. W procesie tym Strony uwzględniają szczególne wymagania określone poniżej.

2. Nomenklaturę scaloną towarów stosuje się do klasyfikacji towarów w handlu między obiema Stronami.

3. Dla celów niniejszego układu należności celne i opłaty o skutku równoważnym do należności celnych obejmują wszystkie cła oraz wszelkiego rodzaju opłaty nałożone w związku z wywozem lub przywozem towarów, w tym wszelkiego rodzaju podatki wyrównawcze lub opłaty dodatkowe związane z takim przywozem lub wywozem, lecz nie obejmują:

   – opłat równoważnych do podatku wewnętrznego nałożonych zgodnie z postanowieniami art. III ust. 2 GATT 1994,

   – środków antydumpingowych i opłat wyrównawczych,

   – należności lub innych opłat współmiernych z kosztem świadczonych usług.

4. Dla każdego produktu podstawową stawkę celną, na podstawie której dokonywane będą sukcesywne obniżki przewidziane w niniejszym układzie, stanowi:

   a) wspólna taryfa celna Wspólnoty Europejskiej rzeczywiście stosowana *erga omnes* w dniu podpisania niniejszego układu[5];

   b) taryfa stosowana przez Czarnogórę[6].

5. Jeżeli po podpisaniu niniejszego układu któraś z obniżonych stawek celnych będzie stosowana *erga omnes*, w szczególności obniżone stawki wynikające z:

---

[5] Rozporządzenie Rady (EWG) nr 2658/87 (Dz.U. L 256 z 7.9.1987, str. 1) z uwzględnieniem corocznych zmian

[6] Biuletyn urzędowy Czarnogóry nr 75/05.

a) negocjacji taryfowych z WTO,

b) przystąpienia Czarnogóry do WTO lub

c) z kolejnych obniżek po przystąpieniu Czarnogóry do WTO,

obniżona stawka celna zastępuje podstawową stawkę celną, o której mowa w ust. 4, od dnia, w którym zaczyna obowiązywać ta obniżona stawka.

6. Wspólnota i Czarnogóra informują się wzajemnie o swoich podstawowych stawkach celnych i ich wszelkich zmianach.

ROZDZIAŁ I
PRODUKTY PRZEMYSŁOWE

Artykuł 19

Definicje

1. Postanowienia niniejszego rozdziału mają zastosowanie do produktów pochodzących ze Wspólnoty lub z Czarnogóry, które są wymienione w działach 25–97 nomenklatury scalonej, z wyjątkiem produktów wymienionych w pkt 1 ppkt (ii) załącznika I do Porozumienia w sprawie rolnictwa (WTO 1994).

2. Handel między Stronami produktami objętymi Traktatem ustanawiającym Europejską Wspólnotę Energii Atomowej jest prowadzony zgodnie z postanowieniami tego Traktatu.

Artykuł 20
Koncesje wspólnotowe na produkty przemysłowe

1. Cła przywozowe oraz opłaty o skutku równoważnym do należności celnych nakładane na przywożone do Wspólnoty wyroby przemysłowe pochodzące z Czarnogóry zostają zniesione z dniem wejścia w życie niniejszego układu.

2. Ograniczenia ilościowe w przywozie do Wspólnoty produktów przemysłowych pochodzących z Czarnogóry oraz środki o skutku równoważnym zostają zniesione z dniem wejścia w życie niniejszego układu.

Artykuł 21
Koncesje czarnogórskie na produkty przemysłowe

1. Cła na towary przywożone ze Wspólnoty do Czarnogóry, inne niż te, które wymieniono w załączniku I, zostają zniesione z dniem wejścia w życie niniejszego układu.

2. Cła przywozowe oraz opłaty o skutku równoważnym do należności celnych nakładane na produkty przemysłowe pochodzące ze Wspólnoty zostają zniesione z dniem wejścia w życie niniejszego układu.

3. Cła na przywóz do Czarnogóry towarów pochodzących ze Wspólnoty, wymienionych w załączniku I, są stopniowo obniżane i znoszone zgodnie z harmonogramem zawartym w załączniku.

4. Ograniczenia ilościowe w przywozie do Czarnogóry towarów pochodzących ze Wspólnoty oraz środki o skutku równoważnym zostają zniesione z dniem wejścia w życie niniejszego układu.

Artykuł 22
Cła i ograniczenia eksportowe

1. Z dniem wejścia w życie niniejszego układu Wspólnota oraz Czarnogóra znoszą między sobą wszelkie cła wywozowe oraz opłaty o skutku równoważnym.

2. Z dniem wejścia w życie niniejszego układu Wspólnota oraz Czarnogóra znoszą między sobą wszystkie ograniczenia ilościowe w wywozie oraz wszystkie środki o skutku równoważnym.

Artykuł 23
Szybsze obniżki ceł

Czarnogóra oświadcza, że jest gotowa obniżyć cła w handlu ze Wspólnotą szybciej niż to przewidziano w art. 21, jeśli pozwoli na to ogólna sytuacja gospodarcza i sytuacja w danym sektorze gospodarki.

Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia analizuje sytuację pod tym kątem i wydaje stosowne zalecenia.

ROZDZIAŁ II
ROLNICTWO I RYBOŁÓWSTWO

Artykuł 24
Definicje

1. Postanowienia niniejszego rozdziału mają zastosowanie do handlu produktami rolnymi i produktami rybołówstwa pochodzącymi ze Wspólnoty lub z Czarnogóry.

2. Określenie „produkty rolne i produkty rybołówstwa” odnosi się do produktów wymienionych w działach 1–24 nomenklatury scalonej oraz do produktów wymienionych w pkt 1 ppkt (ii) załącznika I do Porozumienia w sprawie rolnictwa (WTO 1994).

3. Definicja ta obejmuje ryby i produkty rybołówstwa objęte działem 3, pozycjami 1604 i 1605, oraz podpozycjami 0511 91, 2301 20 00 oraz ex 1902 20 10 („Makarony nadziewane zawierające więcej niż 20% masy ryb, skorupiaków, mięczaków lub innych bezkręgowców wodnych”).

Artykuł 25
Przetworzone produkty rolne

Protokół 1 określa ustalenia dotyczące handlu mające zastosowanie do przetworzonych produktów rolnych, które są w nim wymienione.

Artykuł 26
Koncesje wspólnotowe na przywóz produktów rolnych pochodzących z Czarnogóry

1. Z dniem wejścia w życie niniejszego układu Wspólnota znosi wszystkie ograniczenia ilościowe oraz środki o skutku równoważnym w przywozie produktów rolnych pochodzących z Czarnogóry.

2. Z dniem wejścia w życie niniejszego układu Wspólnota znosi wszystkie cła i opłaty o skutku równoważnym w przywozie produktów rolnych pochodzących z Czarnogóry, innych niż te objęte pozycjami 0102, 0201, 0202, 1701, 1702 i 2204 nomenklatury scalonej.

   Odnośnie do produktów objętych działami 7 i 8 nomenklatury scalonej, dla których wspólna taryfa celna przewiduje stosowanie ceł *ad valorem* oraz ceł specyficznych, zniesienie ma zastosowanie tylko do części *ad valorem* należności celnej.

3. Z dniem wejścia w życie niniejszego układu Wspólnota ustala wysokość stawki celnej na przywóz do Wspólnoty produktów z młodej wołowiny określonych w załączniku II i pochodzących z Czarnogóry na poziomie 20% cła *ad valorem* oraz 20% cła specyficznego określonego we wspólnej taryfie celnej Wspólnot Europejskich, w granicach rocznego kontyngentu taryfowego wynoszącego 800 ton wyrażonego w masie tuszy.

Artykuł 27
Koncesje czarnogórskie na produkty rolne

1. Z dniem wejścia w życie niniejszego układu Czarnogóra znosi wszystkie ograniczenia ilościowe oraz środki o skutku równoważnym w przywozie produktów rolnych pochodzących ze Wspólnoty.

2. Z dniem wejścia w życie niniejszego układu Czarnogóra:

   a) znosi cła stosowane w przywozie niektórych produktów rolnych pochodzących ze Wspólnoty, wymienionych w załączniku IVa;

   b) stopniowo obniża cła stosowane w przywozie niektórych produktów rolnych pochodzących ze Wspólnoty, wymienionych w załączniku IIIb, zgodnie z harmonogramem wskazanym dla każdego produktu w wymienionym załączniku;

   c) stopniowo obniża do 50% cła stosowane w przywozie niektórych produktów rolnych pochodzących ze Wspólnoty, wymienionych w załączniku III c, zgodnie z harmonogramem wskazanym dla każdego produktu w wymienionym załączniku.

Artykuł 28
Protokół dotyczący win i napojów spirytusowych

Protokół 2 zawiera ustalenia mające zastosowanie do win i wyrobów spirytusowych, o których mowa w tym protokole.

Artykuł 29
Koncesje wspólnotowe na ryby i produkty rybołówstwa

1. Z dniem wejścia w życie niniejszego układu Wspólnota znosi wszystkie ograniczenia ilościowe oraz środki o skutku równoważnym w przywozie ryb i produktów rybołówstwa pochodzących z Czarnogóry.

2. Z dniem wejścia w życie niniejszego układu Wspólnota znosi wszystkie cła oraz środki o skutku równoważnym na ryby i produkty rybołówstwa pochodzące z Czarnogóry, inne niż te wymienione w załączniku IV. Produkty wymienione w załączniku IV powinny być objęte zawartymi w nim postanowieniami.

Artykuł 30
Koncesje wspólnotowe na ryby i produkty rybołówstwa

1. Z dniem wejścia w życie niniejszego układu Czarnogóra znosi wszystkie ograniczenia ilościowe oraz środki o skutku równoważnym w przywozie ryb i produktów rybołówstwa pochodzących ze Wspólnoty.

2. Z dniem wejścia w życie niniejszego układu Czarnogóra znosi wszystkie cła oraz środki o skutku równoważnym na ryby i produkty rybołówstwa pochodzące ze Wspólnoty, inne niż te wymienione w załączniku V. Produkty wymienione w załączniku V powinny być objęte zawartymi w nim postanowieniami.

Artykuł 31
Klauzula przeglądu

Biorąc pod uwagę wielkość handlu produktami rolnymi i produktami rybołówstwa między Stronami, ich szczególną wrażliwość, zasady wspólnej polityki Wspólnoty w zakresie rolnictwa i rybołówstwa, zasady polityki rolnej i polityki rybołówstwa Czarnogóry, rolę rolnictwa i rybołówstwa w gospodarce Czarnogóry oraz konsekwencje wielostronnych negocjacji handlowych w ramach WTO, Wspólnota i Czarnogóra zbadają w Radzie Stabilizacji i Stowarzyszenia, najpóźniej trzy lata po wejściu w życie niniejszego układu, produkt po produkcie, w sposób uporządkowany i na odpowiedniej zasadzie wzajemności, możliwość przyznania dalszych koncesji w celu większej liberalizacji handlu produktami rolnymi i produktami rybołówstwa.

Artykuł 32

Nie naruszając innych postanowień niniejszego układu, w szczególności jego art. 41, uwzględniając szczególną wrażliwość rynków produktów rolnych i produktów rybołówstwa, jeżeli przywóz produktów pochodzących z jednej ze Stron i podlegających koncesjom

przyznanym na mocy art. 25–30, powoduje poważne zakłócenia na rynkach bądź w krajowych mechanizmach regulacyjnych drugiej Strony, obie Strony niezwłocznie rozpoczynają konsultacje, których celem jest znalezienie właściwego rozwiązania. W oczekiwaniu na takie rozwiązanie Strona, której to dotyczy, może podjąć odpowiednie środki, jakie uzna za niezbędne.

Artykuł 33
Ochrona oznaczeń geograficznych produktów rolnych i produktów rybołówstwa oraz środków spożywczych innych niż wina i napoje spirytusowe

1. Czarnogóra zapewnia ochronę wspólnotowych oznaczeń geograficznych zarejestrowanych we Wspólnocie na podstawie rozporządzenia Rady (WE) nr 510/2006 z 20 marca 2006 r. z późniejszymi zmianami, zgodnie z warunkami niniejszego artykułu. Czarnogórskie oznaczenia geograficzne kwalifikują się do rejestracji we Wspólnocie na podstawie warunków określonych w rozporządzeniu Rady (WE) nr 510/2006 z 20 marca 2006 r. wraz z późniejszymi zmianami.

2. Czarnogóra zakazuje całkowicie wykorzystywania na swoim terytorium nazw chronionych we Wspólnocie w odniesieniu do podobnych produktów niespełniających warunków specyfikacji oznaczenia geograficznego. Dotyczy to nawet sytuacji, gdy podawana jest prawdziwe pochodzenie geograficzne towaru, dane oznaczenie geograficzne jest stosowane w tłumaczeniu, nazwie towarzyszą określenia takie jak „rodzaj", „typ", „styl", „imitacja", „metoda" czy inne podobne określenia.

3. Czarnogóra odmówi rejestracji znaku towarowego, którego używanie odpowiada sytuacji, o których mowa w ust. 2 niniejszego artykułu.

4. Znaki towarowe, których używanie odpowiada którejś z sytuacji, o których mowa w ust. 2 tego artykułu, zarejestrowane w Czarnogórze lub ustanowione poprzez używanie, przestają być używane od dnia 1 stycznia 2009 r. Nie dotyczy to jednak znaków towarowych zarejestrowanych w Czarnogórze oraz znaków towarowych ustanowionych poprzez używanie, które są własnością obywateli krajów trzecich, pod warunkiem że ich charakter nie wprowadza w żaden sposób w błąd opinii publicznej co do jakości, specyfikacji lub pochodzenia geograficznego towarów.

5. Każde wykorzystanie oznaczeń geograficznych chronionych zgodnie z ust. 1 niniejszego artykułu jako terminów używanych zwyczajowo w języku potocznym jako potocznej nazwy takich towarów w Czarnogórze kończy się najpóźniej z dniem 1 stycznia 2009 r.

6. Czarnogóra dba o to, aby towary wywożone z jej terytorium po dniu 1 stycznia 2009 r. nie naruszały przepisów tego artykułu.

7. Czarnogóra zapewnia ochronę, o której mowa w ust. 1–6 niniejszego artykułu, z własnej inicjatywy, jak również na wniosek zainteresowanych stron.

ROZDZIAŁ III
WSPÓLNE PRZEPISY

Artykuł 34
Zakres

Postanowienia niniejszego rozdziału mają zastosowanie do handlu wszystkimi produktami między Stronami, o ile nie postanowiono inaczej w tym rozdziale lub w protokole 1.

Artykuł 35
Korzystniejsze koncesje

Postanowienia niniejszego tytułu w żaden sposób nie szkodzą jednostronnemu stosowaniu korzystniejszych środków przez jedną lub drugą Stronę.

Artykuł 36
Status quo

1. Od dnia wejścia w życie niniejszego układu nie wprowadza się żadnych nowych należności celnych przywozowych ani wywozowych, ani też opłat o skutku równoważnym, w handlu między Wspólnotą a Czarnogórą, natomiast te, które już się stosuje, nie zostaną podwyższone.

2. Od dnia wejścia w życie niniejszego układu nie wprowadza się żadnych nowych ograniczeń ilościowych w przywozie lub wywozie, ani środków o skutku równoważnym w handlu między Wspólnotą a Czarnogórą, natomiast te, które już istnieją nie staną się bardziej restrykcyjne.

3. Bez uszczerbku dla koncesji przyznanych na mocy art. 26–30, postanowienia ust. 1 i 2 niniejszego artykułu nie ograniczają w żaden sposób prowadzenia polityki rolnej i polityki rybołówstwa w Czarnogórze i we Wspólnocie, ani podejmowania środków w ramach tej polityki, o ile nie wpływa to na system przywozu, przewidziany w załącznikach II–V oraz w protokole 1.

Artykuł 37
Zakaz dyskryminacji podatkowej

1. Wspólnota i Czarnogóra powstrzymują się od stosowania wszelkich środków lub praktyk o wewnętrznym charakterze fiskalnym powodujących bezpośrednio lub pośrednio nierówne traktowanie produktów jednej Strony i podobnych produktów pochodzących z terytorium drugiej Strony oraz znoszą te środki lub praktyki, jeśli takie istnieją.

2. Produkty wywożone na terytorium jednej ze Stron nie mogą korzystać ze zwrotu wewnętrznych podatków pośrednich w wielkościach przekraczających podatki pośrednie nakładane na te produkty.

Artykuł 38
Cła o charakterze fiskalnym

Postanowienia dotyczące zniesienia ceł przywozowych mają zastosowanie również do ceł o charakterze fiskalnym.

Artykuł 39
Unie celne, strefy wolnego handlu, uzgodnienia transgraniczne

1. Niniejszy układ nie stanowi przeszkody w utrzymaniu lub ustanowieniu unii celnych, stref wolnego handlu lub ustaleń dotyczących handlu przygranicznego, o ile ich skutkiem nie jest zmiana ustaleń dotyczących handlu przewidzianych w niniejszym układzie.

2. Podczas okresów przejściowych określonych w art. 21 niniejszy układ nie ma wpływu na wprowadzenie w życie szczególnych ustaleń preferencyjnych dotyczących przepływu towarów, określonych w umowach transgranicznych zawartych wcześniej między jednym lub kilkoma państwami członkowskimi a Czarnogórą lub wynikających z umów dwustronnych, o których mowa w tytule III, zawartych przez Czarnogórę w celu wspierania handlu regionalnego.

3. Strony prowadzą w ramach Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia konsultacje dotyczące umów wymienionych w ust. 1 i 2, a w razie potrzeby również innych istotnych kwestii związanych z ich polityką handlową wobec państw trzecich. W szczególności w przypadku przystąpienia jednego z państw trzecich do Wspólnoty konsultacje takie prowadzone są z uwzględnieniem wspólnych interesów Wspólnoty i Czarnogóry, określonych w niniejszym układzie.

Artykuł 40
Dumping i dotacje

1. Żadne z postanowień niniejszego układu nie uniemożliwia którejkolwiek ze Stron podjęcia działań służących ochronie handlu zgodnie z ust. 2 niniejszego artykułu i art. 41.

2. Jeśli jedna ze Stron stwierdzi istnienie praktyk dumpingowych i/lub dotacji wyrównawczych w handlu z drugą Stroną, może ona podjąć właściwe kroki przeciw tym praktykom zgodnie z Porozumieniem WTO w sprawie wykonania art. VI GATT 1994 i Porozumieniem WTO w sprawie subsydiów i środków wyrównawczych oraz jej własnym odpowiednim ustawodawstwem wewnętrznym.

Artykuł 41
Klauzula ochronna

1. Strony stosują postanowienia art. XIX GATT 1994 i Porozumienia WTO w sprawie środków ochronnych.

2. Bez uszczerbku dla przepisów ust. 1 niniejszego artykułu, jeśli przywóz produktu jednej Strony na terytorium drugiej Strony odbywa się w zwiększonych ilościach i na takich warunkach, które powodują lub mogą powodować:

   – poważną szkodę dla krajowego przemysłu produktów podobnych lub bezpośrednio konkurujących na terytorium Strony dokonującej przywozu lub

   – poważne zakłócenia w jakimkolwiek sektorze gospodarki bądź trudności mogące spowodować poważne pogorszenie sytuacji gospodarczej w regionie Strony dokonującej przywozu,

Strona dokonująca przywozu może podjąć stosowne dwustronne środki ochronne na warunkach i zgodnie z procedurami określonymi w niniejszym artykule.

3. Dwustronne środki ochronne skierowane wobec przywozu dokonywanego z terytorium drugiej Strony nie przekraczają poziomu niezbędnego do usunięcia zaistniałych trudności, jak określono w ust. 2, które pojawiły się w wyniku stosowania niniejszego układu. Przyjęte środki ochronne powinny obejmować zawieszenie wzrostu lub obniżki marginesu preferencji określonych w tym układzie dla danych produktów do maksymalnej wysokości odpowiadającej podstawowej stawce celnej określonej w art. 18 ust. 4 lit. a) i b) oraz ust. 5 dla tego samego produktu. Środki takie zawierają elementy wyraźnie prowadzące do stopniowego ich usuwania najpóźniej do końca wyznaczonego terminu i nie będą one stosowane przez okres dłuższy niż dwa lata.

   W wyjątkowych okolicznościach okres ten może zostać przedłużony maksymalnie o kolejne dwa lata. Nie stosuje się żadnych dwustronnych środków ochronnych w przywozie produktu, co do którego wcześniej zastosowano taki środek, przez okres co najmniej czterech lat, licząc od dnia wygaśnięcia stosowania środka.

4. W przypadkach określonych w niniejszym artykule przed podjęciem środków w nim przewidzianych lub w przypadkach, do których zastosowanie ma ust. 5 lit. b) niniejszego artykułu, Wspólnota z jednej strony lub Czarnogóra, z drugiej strony, jak najszybciej dostarczy Radzie Stabilizacji i Stowarzyszenia wszelkich istotnych informacji wymaganych w celu dokładnego zbadania sytuacji i znalezienia rozwiązania możliwego do przyjęcia przez obie Strony.

5. W celu realizacji powyższych ustępów stosuje się następujące postanowienia:

   a) Trudności wynikające z sytuacji określonej w niniejszym artykule kieruje się niezwłocznie do zbadania przez Radę Stabilizacji i Stowarzyszenia, która może podjąć każdą właściwą decyzję, aby usunąć te trudności.

      Jeśli Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia lub Strona dokonująca wywozu nie podjęła decyzji, która usunęłaby trudności, lub jeśli nie zostało znalezione żadne inne satysfakcjonujące rozwiązanie w terminie 30 dni po przedłożeniu sprawy Radzie Stabilizacji i Stowarzyszenia, Strona dokonująca przywozu może podjąć środki właściwe do rozwiązania problemu zgodnie z niniejszym artykułem. W wyborze środków ochronnych pierwszeństwo należy przyznać tym, które w najmniejszym stopniu zakłócają funkcjonowanie ustaleń określonych w niniejszym układzie. Środki ochronne zastosowane zgodnie z art. XIX GATT z 1994 r. oraz Porozumieniem WTO w sprawie środków ochronnych zachowują poziom/margines preferencji przyznany zgodnie z niniejszym układem.

   b) Jeśli wyjątkowe i poważne okoliczności wymagające podjęcia natychmiastowych działań uniemożliwiają, w zależności od przypadku, wcześniejsze poinformowanie o takich trudnościach lub ich zbadanie, zainteresowana Strona może, w sytuacjach wyszczególnionych w niniejszym artykule, zastosować bezzwłocznie środki tymczasowe niezbędne do zaradzenia sytuacji, o czym zawiadamia niezwłocznie drugą Stronę.

Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia jest niezwłocznie powiadamiana o środkach ochronnych, które są przedmiotem okresowych konsultacji w ramach tego organu, zwłaszcza w celu ustalenia harmonogramu ich znoszenia, gdy tylko okoliczności na to pozwolą.

6. Jeśli Wspólnota lub Czarnogóra uzależniają przywóz produktów, mogących powodować trudności określone w niniejszym artykule, od procedury administracyjnej, której celem jest szybkie dostarczenie informacji dotyczących tendencji w przepływach handlu, zawiadamia o tym drugą Stronę.

Artykuł 42
Klauzula o niedoborach

1. Jeśli przestrzeganie postanowień niniejszego tytułu prowadzi do:

   a) poważnych niedoborów lub zagrożenia niedoborem środków spożywczych albo innych produktów niezbędnych dla Strony dokonującej wywozu lub

   b) powrotnego wywozu do państwa trzeciego produktu, w odniesieniu do którego Strona dokonująca wywozu utrzymuje wywozowe ograniczenia ilościowe, cła wywozowe albo środki lub opłaty o skutku równoważnym i jeśli sytuacje określone powyżej powodują lub mogą powodować poważne trudności dla Strony dokonującej wywozu,

   Strona ta może podjąć stosowne środki na warunkach i zgodnie z procedurami określonymi w niniejszym artykule.

2. W wyborze środków pierwszeństwo należy przyznać tym, które w jak najmniejszym stopniu zakłócają funkcjonowanie ustaleń niniejszego układu. Środków takich nie stosuje się w sposób, który przy utrzymywaniu się takich samych warunków stanowiłby środek arbitralnej lub nieuzasadnionej dyskryminacji, bądź ukrytego ograniczania wymiany handlowej, a gdy warunki nie uzasadniają już ich utrzymywania, środki te znosi się.

3. Przed podjęciem środków przewidzianych w ust. 1 niniejszego artykułu lub, jak najszybciej w przypadkach, do których zastosowanie ma ust. 4 niniejszego artykułu, Wspólnota lub Czarnogóra dostarczają Radzie Stabilizacji i Stowarzyszenia wszelkich istotnych informacji w celu znalezienia rozwiązania możliwego do przyjęcia przez Strony. Strony mogą w ramach Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia uzgadniać wszelkie środki niezbędne do usunięcia trudności. Jeśli porozumienia nie osiągnięto w ciągu 30 dni po przedłożeniu sprawy Radzie Stabilizacji i Stowarzyszenia, Strona dokonująca wywozu może zastosować środki na mocy niniejszego artykułu w odniesieniu do wywozu danego produktu.

4. Jeśli wyjątkowe i poważne okoliczności wymagające podjęcia natychmiastowych działań uniemożliwiają, w zależności od przypadku, wcześniejsze poinformowanie o takich trudnościach lub ich zbadanie, odpowiednio Wspólnota lub Czarnogóra może, w sytuacjach wyszczególnionych w niniejszym artykule, zastosować środki ostrożności niezbędne do zaradzenia tej sytuacji, o czym zawiadamia niezwłocznie drugą Stronę.

5. Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia jest niezwłocznie powiadamiana o wszelkich środkach stosowanych zgodnie z niniejszym artykułem, które są przedmiotem okresowych konsultacji w ramach tego organu, zwłaszcza w celu ustalenia harmonogramu ich znoszenia, gdy tylko okoliczności na to pozwolą.

Artykuł 43
Monopole państwowe

W zakresie monopoli państwowych Czarnogóra zapewnia, że od chwili wejścia w życie niniejszego układu nie będzie dyskryminacji dotyczącej warunków, na jakich towary są nabywane i zbywane, między obywatelami państw członkowskich a obywatelami Czarnogóry.

Artykuł 44
Reguły pochodzenia

O ile w niniejszym układzie nie postanowiono inaczej, protokół 3 ustanawia reguły pochodzenia dla celów stosowania postanowień niniejszego układu.

Artykuł 45
Dopuszczalne ograniczenia

Niniejszy układ nie stanowi przeszkody dla zakazów lub ograniczeń przywozowych, wywozowych lub tranzytowych, uzasadnionych względami moralności publicznej, porządku publicznego lub bezpieczeństwa publicznego; ochrony zdrowia i życia ludzi, zwierząt lub roślin; ochrony skarbów dziedzictwa narodowego o wartości artystycznej, historycznej lub archeologicznej, ochrony praw własności intelektualnej, przemysłowej i handlowej lub postanowieniami dotyczącymi złota i srebra. Jednakże takie zakazy lub ograniczenia nie mogą stanowić środka arbitralnej dyskryminacji ani ukrytego ograniczenia w wymianie handlowej między Stronami.

Artykuł 46
Brak współpracy administracyjnej

1. Strony uzgadniają, że współpraca administracyjna jest niezbędna do wdrażania i kontroli traktowania preferencyjnego przyznanego w niniejszym tytule i podkreślają swoje zobowiązanie do zwalczania nieprawidłowości i nadużyć finansowych w sprawach celnych i związanych z cłami.

2. W przypadku gdy Strona stwierdziła na podstawie obiektywnych informacji brak współpracy administracyjnej i/lub nieprawidłowości lub nadużycia finansowe, o których mowa w niniejszym tytule, Strona ta może tymczasowo zawiesić zastosowane traktowanie preferencyjne danego produktu lub produktów zgodnie z niniejszym artykułem.

3. Do celów niniejszego artykułu brak współpracy administracyjnej oznacza m.in.:

   a) powtarzające się przypadki niedopełnienia obowiązku weryfikacji statusu pochodzenia produktu lub produktów;

   b) powtarzające się przypadki odmowy lub nieuzasadnionego opóźnienia w przeprowadzaniu późniejszych weryfikacji dowodów pochodzenia i/lub przekazywaniu ich wyników;

c) powtarzające się przypadki odmowy lub nieuzasadnionego opóźnienia w wydawaniu zezwolenia na przeprowadzenie misji współpracy administracyjnej celem weryfikacji autentyczności dokumentów lub dokładności informacji dotyczących przyznawania omawianego tu traktowania preferencyjnego.

Do celów niniejszego artykułu ustalenie istnienia nieprawidłowości lub nadużyć może mieć miejsce, między innymi, jeśli nastąpił gwałtowny, nie w pełni uzasadniony wzrost wielkości przywozu towarów, przekraczający tradycyjne możliwości produkcyjne i wywozowe drugiej Strony, powiązany z posiadaniem obiektywnych informacji dotyczących nieprawidłowości lub nadużyć.

4. Warunki wprowadzenia czasowego zawieszenia są następujące:

a) jeżeli Strona stwierdziła na podstawie obiektywnych informacji brak współpracy administracyjnej i/lub nieprawidłowości lub nadużycia finansowe, wówczas bezzwłocznie powiadamia o tym Radę Stabilizacji i Stowarzyszenia, przekazując jednocześnie obiektywne informacje, oraz rozpoczyna konsultacje w ramach Komitetu Stabilizacji i Stowarzyszenia w oparciu o wszelkie stosowne informacje i obiektywne wnioski, celem znalezienia rozwiązania odpowiadającego obu Stronom;

b) w przypadku gdy Strony rozpoczęły konsultacje w ramach Komitetu Stabilizacji i Stowarzyszenia, o których mowa powyżej i nie osiągnęły zadowalającego rozwiązania w ciągu trzech miesięcy od przekazania informacji, wówczas Strona, której to dotyczy, może tymczasowo zawiesić zastosowane traktowanie preferencyjne danych produktów. Informację o tymczasowym zawieszeniu bezzwłocznie podaje się do wiadomości Komitetu Stabilizacji i Stowarzyszenia;

c) tymczasowe zawieszenie przewidziane w niniejszym artykule ogranicza się do środków niezbędnych do ochrony interesów finansowych danej Strony. Nie przekraczają one okresu 6 miesięcy, który może zostać przedłużony. Informację o tymczasowych zawieszeniach bezzwłocznie po ich przyjęciu podaje się do wiadomości Komitetu Stabilizacji i Stowarzyszenia. Stanowią one przedmiot okresowych konsultacji w Komitecie Stabilizacji i Stowarzyszenia, zwłaszcza w celu ich zniesienia, gdy tylko okoliczności na to pozwolą.

5. Równocześnie z powiadomieniem Komitetu Stabilizacji i Stowarzyszenia, zgodnie z ust. 4 lit. a) niniejszego artykułu, dana Strona powinna opublikować zawiadomienie dla importerów w swoim Dzienniku Urzędowym. W zawiadomieniu dla importerów powinna być zawarta informacja, że w odniesieniu do danego produktu stwierdzono, na podstawie obiektywnych informacji, brak współpracy administracyjnej i/lub istnienie nieprawidłowości lub nadużyć.

Artykuł 47

W przypadku popełnienia przez właściwe organy błędu we właściwym zarządzaniu systemem preferencyjnym dotyczącym wywozu, a zwłaszcza w stosowaniu postanowień protokołu 3 do niniejszego układu, który to błąd wywiera skutki w zakresie ceł przywozowych, Umawiająca się Strona, której dotyczą takie skutki, może zwrócić się do Rady Stabilizacji i

Stowarzyszenia o zbadanie możliwości podjęcia wszelkich możliwych środków celem naprawienia tej sytuacji.

Artykuł 48

Stosowanie niniejszego układu nie narusza stosowania postanowień prawa wspólnotowego wobec Wysp Kanaryjskich.

TYTUŁ V
PRZEPŁYW PRACOWNIKÓW, USŁUG, KAPITAŁU I SWOBODA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

ROZDZIAŁ I
PRZEPŁYW PRACOWNIKÓW

Artykuł 49

1. Z zastrzeżeniem warunków i zasad mających zastosowanie w każdym państwie członkowskim:

   – pracownicy, którzy są obywatelami Czarnogóry i którzy są legalnie zatrudnieni na terytorium państwa członkowskiego, są wolni od wszelkiej dyskryminacji ze względu na obywatelstwo w zakresie warunków pracy, wynagrodzenia lub zwolnienia w porównaniu z obywatelami państwa członkowskiego;

   – legalnie przebywający w danym państwie członkowskim współmałżonek i dzieci pracownika legalnie zatrudnionego na terytorium państwa członkowskiego, z wyjątkiem pracowników sezonowych lub pracowników objętych dwustronnymi umowami w rozumieniu art. 50, o ile w tych umowach nie przewidziano inaczej, mają dostęp do rynku pracy w tym państwie członkowskim w okresie, w którym ten pracownik ma zezwolenie na pracę.

2. Z zastrzeżeniem warunków i zasad mających zastosowanie w Czarnogórze, kraj ten traktuje pracowników, którzy są obywatelami państwa członkowskiego legalnie zatrudnionymi na jego terytorium, jak również ich współmałżonków i dzieci legalnie przebywających na terytorium Czarnogóry, w sposób określony w ust. 1.

Artykuł 50

1. Uwzględniając sytuację na rynku pracy w państwach członkowskich, z zastrzeżeniem ich ustawodawstwa i przestrzegania zasad obowiązujących w państwach członkowskich w dziedzinie mobilności pracowników:

   – należy utrzymać i w miarę możliwości poprawić istniejące ułatwienia w dostępie do zatrudnienia pracowników z Czarnogóry, przyznane przez państwa członkowskie na mocy umów dwustronnych;

– pozostałe państwa członkowskie rozważą możliwość zawarcia podobnych umów.

2. Po upływie 3 lat Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia zbada przyznanie dalszych udogodnień, w tym ułatwień w dostępie do szkoleń zawodowych, zgodnie z przepisami obowiązującymi w państwach członkowskich, uwzględniając sytuację na rynku pracy w państwach członkowskich i we Wspólnocie.

Artykuł 51

1. Strony określają przepisy konieczne do koordynowania systemów zabezpieczenia społecznego dla pracowników mających obywatelstwo Czarnogóry, legalnie zatrudnionych na terytorium państwa członkowskiego oraz dla członków ich rodzin legalnie przebywających na jego terytorium. Decyzja Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia, która nie powinna wpłynąć na jakiekolwiek prawa lub zobowiązania wynikające z umów dwustronnych, jeżeli te ostatnie zapewniają korzystniejsze traktowanie, będzie zawierała następujące postanowienia:

   – wszystkie okresy ubezpieczenia, zatrudnienia lub pobytu odbyte przez takich pracowników w różnych państwach członkowskich są sumowane na potrzeby obliczenia emerytur i rent z tytułu wieku, inwalidztwa i śmierci oraz na potrzeby opieki medycznej dla tych pracowników oraz członków ich rodzin;

   – wszelkie emerytury lub renty z tytułu wieku, śmierci, wypadku przy pracy lub choroby zawodowej, a także wynikającego z nich inwalidztwa, z wyłączeniem świadczeń nieskładkowych, mogą być swobodnie przenoszone według stawki określonej na mocy prawa państwa członkowskiego lub państw członkowskich zobowiązanych do wypłaty świadczenia;

   – pracownicy, o których mowa, otrzymują dodatki rodzinne dla członków swoich rodzin na zasadach określonych powyżej;

2. Czarnogóra przyznaje pracownikom, którzy są obywatelami państwa członkowskiego legalnie zatrudnionymi na jej terytorium, jak również ich współmałżonkom i dzieciom legalnie przebywającym na terytorium Czarnogóry, traktowanie podobne do tego, jakie określono w ust. 1 tiret drugie i trzecie.

ROZDZIAŁ II
PRAWO DO PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Artykuł 52

Definicje

Do celów niniejszego układu:

a) „przedsiębiorstwo wspólnotowe” lub „przedsiębiorstwo czarnogórskie” oznacza odpowiednio: przedsiębiorstwo założone zgodnie z prawem danego państwa członkowskiego lub Czarnogóry, posiadające siedzibę, zarząd lub główne miejsce prowadzenia działalności na terytorium Wspólnoty albo Czarnogóry. Jednakże jeśli przedsiębiorstwo założone zgodnie z

ustawodawstwem państwa członkowskiego lub Czarnogóry ma jedynie siedzibę odpowiednio na terytorium Wspólnoty lub Czarnogóry, jest ono uważane za przedsiębiorstwo wspólnotowe albo przedsiębiorstwo czarnogórskie, jeśli jego działalność ma rzeczywisty i ciągły związek z gospodarką jednego z państw członkowskich lub Czarnogóry.

b) „spółka zależna" danego przedsiębiorstwa oznacza przedsiębiorstwo faktycznie kontrolowane przez pierwsze przedsiębiorstwo;

c) „oddział" danego przedsiębiorstwa oznacza zakład nieposiadający osobowości prawnej o charakterze stałym, powstały w wyniku rozszerzenia działalności podmiotu macierzystego, posiadający zarząd i wyposażony odpowiednio do prowadzenia negocjacji handlowych z osobami trzecimi, tak aby osoby te, wiedząc że w razie konieczności powstanie związek prawny z podmiotem macierzystym, którego siedziba zarządu znajduje się za granicą, nie były zobowiązane negocjować bezpośrednio z takim podmiotem macierzystym, lecz mogły dokonywać transakcji handlowych w miejscu prowadzenia działalności stanowiącej rozszerzenie działalności podmiotu macierzystego;

d) „prawo do przedsiębiorczości" oznacza:

(i) w odniesieniu do obywateli, prawo do podejmowania działalności gospodarczej jako osoby pracujące na własny rachunek oraz do zakładania przedsiębiorstw, zwłaszcza przedsiębiorstw, nad którymi sprawują faktyczną kontrolę. Obywatele pracujący na własny rachunek oraz przedsiębiorstwa założone przez obywateli nie poszukują ani nie podejmują zatrudnienia na rynku pracy ani nie przyznają prawa dostępu do rynku pracy innej Strony. Postanowienia niniejszego rozdziału nie mają zastosowania w odniesieniu do osób, które nie pracują wyłącznie na własny rachunek;

(ii) w odniesieniu do przedsiębiorstw wspólnotowych lub czarnogórskich, prawo podejmowania działalności gospodarczej poprzez tworzenie spółek zależnych i oddziałów odpowiednio w Czarnogórze lub we Wspólnocie;

e) „prowadzenie działalności" oznacza prowadzenie działalności gospodarczej;

f) „działalność gospodarcza" obejmuje zasadniczo działalność o charakterze przemysłowym, handlowym i zawodowym oraz wykonywanie wolnych zawodów;

g) „obywatel Wspólnoty" i „obywatel Czarnogóry" oznacza odpowiednio osobę fizyczną, która jest obywatelem jednego z państw członkowskich lub Czarnogóry;

h) w odniesieniu do międzynarodowego transportu morskiego, w tym transportu intermodalnego obejmującego częściowo odcinki morskie, z postanowień niniejszego rozdziału oraz rozdziału III korzystają także obywatele państw członkowskich lub Czarnogóry, mieszkający poza Wspólnotą lub Czarnogórą, oraz przedsiębiorstwa żeglugowe mające siedzibę poza Wspólnotą lub

Czarnogórą i kontrolowane przez obywateli państwa członkowskiego lub Czarnogóry, jeśli ich statki są zarejestrowane odpowiednio w tym państwie członkowskim lub w Czarnogórze zgodnie z odpowiednim ustawodawstwem tych krajów.

i) „usługi finansowe" oznaczają działalność opisaną w załączniku VI. Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia może rozszerzyć lub zmienić zakres tego załącznika.

Artykuł 53

1. Czarnogóra będzie ułatwiać przedsiębiorstwom i obywatelom Wspólnoty prowadzenie działalności na swoim terytorium. W tym celu, z chwilą wejścia w życie niniejszego układu, przyznaje ona:

   (i) w odniesieniu do zakładania przedsiębiorstw wspólnotowych na terytorium Czarnogóry – traktowanie nie mniej korzystne niż traktowanie przyznawane przedsiębiorstwom czarnogórskim lub przedsiębiorstwom państw trzecich, w zależności od tego, które jest korzystniejsze oraz

   (ii) w odniesieniu do działalności założonych w Czarnogórze oddziałów i spółek zależnych przedsiębiorstw wspólnotowych – traktowanie nie mniej korzystne niż traktowanie przyznawane czarnogórskim przedsiębiorstwom i oddziałom lub spółkom zależnym i oddziałom przedsiębiorstw państw trzecich, w zależności od tego, które jest korzystniejsze.

2. Z dniem wejścia w życie niniejszego układu Wspólnota i jej państwa członkowskie przyznają:

   (i) w odniesieniu do zakładania przedsiębiorstw czarnogórskich – traktowanie nie mniej korzystne niż traktowanie przyznawane przez państwa członkowskie własnym przedsiębiorstwom lub przedsiębiorstwom państw trzecich, w zależności od tego, które jest korzystniejsze;

   (ii) w odniesieniu do działalności spółek zależnych i oddziałów czarnogórskich przedsiębiorstw założonych na terytorium Czarnogóry – traktowanie nie mniej korzystne niż traktowanie przyznawane przez państwa członkowskie własnym przedsiębiorstwom i oddziałom lub spółkom zależnym i oddziałom przedsiębiorstw państw trzecich, założonym na ich terytorium, w zależności od tego, które jest korzystniejsze.

3. Strony nie przyjmują żadnych nowych przepisów ani środków, które powodują dyskryminację w odniesieniu do zakładania przedsiębiorstw wspólnotowych lub czarnogórskich na terytorium drugiej ze Stron lub w odniesieniu do prowadzenia działalności przez założone przedsiębiorstwa w porównaniu z przedsiębiorstwami wspólnotowymi lub czarnogórskimi.

4. Pięć lat po wejściu w życie niniejszego układu Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia określi zasady rozszerzenia zakresu stosowania powyższych postanowień, tak aby obejmowały one podejmowanie działalności gospodarczej przez obywateli Umawiających się Stron na zasadzie samozatrudnienia.

5. Niezależnie od postanowień zawartych w niniejszym artykule:

a) z chwilą wejścia w życie niniejszego układu spółki zależne i oddziały przedsiębiorstw wspólnotowych mają prawo do korzystania z nieruchomości w Czarnogórze i ich wynajmowania;

b) z chwilą wejścia w życie niniejszego układu spółki zależne i oddziały przedsiębiorstw wspólnotowych mają również prawo do nabywania nieruchomości i korzystania z praw własności do nich tak jak przedsiębiorstwa czarnogórskie oraz w odniesieniu do dóbr publicznych/dóbr użytkowanych we wspólnym interesie, takich samych praw jakie przysługują przedsiębiorstwom czarnogórskim, jeśli prawa te są niezbędne do prowadzenia działalności gospodarczej, dla której zostały ustanowione.

Artykuł 54

1. Z zastrzeżeniem postanowień art. 56, z wyjątkiem usług finansowych, o których mowa w załączniku VI, każda Strona może regulować zasady przedsiębiorczości i prowadzenia działalności przez przedsiębiorstwa i obywateli na swoim terytorium pod warunkiem, że uregulowania te nie stanowią dyskryminacji wobec przedsiębiorstw i obywateli drugiej Strony w porównaniu z własnymi przedsiębiorstwami i obywatelami.

2. W zakresie usług finansowych, nie naruszając innych postanowień niniejszego układu, nie ma przeszkód, aby Strony podjęły środki ze względów ostrożności, w tym ze względu na ochronę inwestorów, deponentów, posiadaczy polis ubezpieczeniowych lub osób, do których należą prawa powiernicze z tytułu umów z uługodawcami finansowymi, w celu zapewnienia integralności i stabilności systemu finansowego. Środki takie nie będą stosowane jako sposób uchylania się przez Stronę od obowiązków wynikających z niniejszego układu.

3. Żadne z postanowień niniejszego układu nie może być interpretowane w sposób wymagający od którejkolwiek ze Stron ujawnienia informacji odnoszących się do interesów i rachunków klientów indywidualnych, ani jakiejkolwiek informacji poufnej lub informacji zastrzeżonej będącej w posiadaniu instytucji publicznych.

Artykuł 55

1. Bez uszczerbku dla odmiennych przepisów zawartych w wielostronnym porozumieniu w sprawie utworzenia Europejskiej Wspólnej Przestrzeni Lotniczej (ECAA), postanowienia niniejszego rozdziału nie mają zastosowania w odniesieniu do usług transportu lotniczego, usług żeglugi śródlądowej oraz usług kabotażu morskiego.

2. Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia może wydać zalecenia dotyczące poprawy zasad swobody przedsiębiorczości i prowadzenia działalności w obszarach, o których mowa w ust. 1.

Artykuł 56

1. Postanowienia art. 53 i 54 nie stanowią przeszkody dla stosowania przez Stronę szczególnych zasad dotyczących zakładania oddziałów przedsiębiorstw drugiej Strony, niezarejestrowanych na terytorium pierwszej Strony, i prowadzenia przez nie działalności na jej terytorium, które to zasady są uzasadnione prawnymi lub technicznymi różnicami pomiędzy tymi oddziałami w porównaniu z oddziałami przedsiębiorstw zarejestrowanych na jej terytorium lub, w odniesieniu do usług finansowych, ze względów ostrożnościowych.

2. Różnica w traktowaniu nie wykracza poza to, co jest absolutnie konieczne w związku z istnieniem wspomnianych różnic prawnych lub technicznych albo, w odniesieniu do usług finansowych, ze względów ostrożności.

Artykuł 57

W celu ułatwienia obywatelom Wspólnoty i obywatelom Czarnogóry podejmowania i prowadzenia regulowanej działalności zawodowej na terytorium odpowiednio Czarnogóry i Wspólnoty, Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia przeanalizuje, jakie kroki należy podjąć w celu wzajemnego uznawania kwalifikacji. Może podjąć w tym celu wszystkie konieczne środki.

Artykuł 58

1. Przedsiębiorstwo wspólnotowe lub przedsiębiorstwo czarnogórskie założone odpowiednio na terytorium Republiki Czarnogóry lub Wspólnoty, jest uprawnione do zatrudniania w swoich spółkach zależnych lub oddziałach, zgodnie z ustawodawstwem obowiązującym w kraju przyjmującym, odpowiednio na terytorium Republiki Czarnogóry lub Wspólnoty, pracowników, którzy są odpowiednio obywatelami państw członkowskich lub obywatelami Czarnogóry, pod warunkiem że pracownicy ci należą do kluczowego personelu, określonego w ust. 2 niniejszego artykułu, oraz że zostaną zatrudnieni wyłącznie przez te przedsiębiorstwa, spółki zależne lub oddziały. Zezwolenia na pobyt i na pracę dla takich pracowników są wydawane wyłącznie na okres zatrudnienia.

2. Personel kluczowy wyżej wymienionych przedsiębiorstw, zwanych dalej „organizacjami”, składa się z „osób przeniesionych w ramach przedsiębiorstwa”, określonych w lit. c) niniejszego artykułu i należących do niżej wymienionych kategorii, pod warunkiem że organizacja posiada osobowość prawną, a te osoby zostały zatrudnione przez nią lub były w niej wspólnikami (innymi niż udziałowcy większościowi) przez okres co najmniej jednego roku, bezpośrednio poprzedzającego takie przeniesienie:

   a) osoby pracujące w organizacji na wyższych stanowiskach, które przede wszystkim zarządzają przedsiębiorstwem, nadzorowane i otrzymujące wytyczne głównie ze strony zarządu lub udziałowców przedsiębiorstwa albo równoważnych organów, włączając w to:

   – kierowanie przedsiębiorstwem lub wydziałem lub działem przedsiębiorstwa;

   – nadzór i kontrolę pracy innych pracowników nadzoru i kierownictwa lub sprawujących funkcje techniczne;

– bezpośrednie zatrudnianie lub zwalnianie pracowników lub zalecanie zatrudniania, zwalniania lub podejmowanie innych działań odnośnie do spraw kadrowych;

b) osoby pracujące w organizacji, posiadające szczególną wiedzę kluczową dla obsługi przedsiębiorstwa, aparatury badawczej, technologii lub zarządzania. Ocena posiadanych kwalifikacji może uwzględniać, poza wiedzą właściwą dla przedsiębiorstwa, wysoki poziom kwalifikacji odnoszących się do danego rodzaju pracy lub branży wymagającej specyficznej wiedzy technicznej, w tym wykonywanie uznanego zawodu;

c) „osoba przeniesiona w ramach przedsiębiorstwa" oznacza osobę fizyczną pracującą dla organizacji na terytorium jednej ze Stron i czasowo przeniesioną w ramach wykonywanej działalności gospodarczej na terytorium innej Strony; organizacja dokonująca przeniesienia musi mieć główne miejsce prowadzenia działalności gospodarczej na terytorium jednej ze Stron, a przeniesienie pracownika musi się odbywać do oddziału lub spółki zależnej tej organizacji, wykonującej faktycznie działalność gospodarczą na terytorium drugiej Strony.

3. Zezwala się na wjazd i czasowy pobyt na terytorium Wspólnoty lub Czarnogóry obywateli odpowiednio Czarnogóry i Wspólnoty, jeśli ci przedstawiciele przedsiębiorstw są osobami pracującymi w danym przedsiębiorstwie na wyższym stanowisku, zgodnie z ust. 2 lit. a) powyżej oraz są odpowiedzialni za założenie wspólnotowej spółki zależnej lub oddziału czarnogórskiego przedsiębiorstwa albo czarnogórskiej spółki zależnej lub oddziału przedsiębiorstwa wspólnotowego, odpowiednio w państwie członkowskim lub w Czarnogórze, jeśli:

– przedstawiciele ci nie są zaangażowani w bezpośrednią sprzedaż lub świadczenie usług oraz

– przedsiębiorstwo ma główne miejsce prowadzenia działalności odpowiednio poza Wspólnotą lub Czarnogórą oraz nie ma innych przedstawicieli, oddziałów lub spółek zależnych odpowiednio w tym państwie członkowskim lub Czarnogórze.

ROZDZIAŁ III
ŚWIADCZENIE USŁUG

Artykuł 59

1. Wspólnota i Czarnogóra zobowiązują się zgodnie z postanowieniami niniejszego rozdziału do podejmowania niezbędnych kroków w kierunku stopniowego zezwalania na świadczenie usług przez przedsiębiorstwa lub obywateli Wspólnoty lub Czarnogóry, których siedziba znajduje się na terytorium Strony innej, niż Strona na terytorium której ma swoją siedzibę usługobiorca.

2. Wraz z procesem liberalizacji, o którym mowa w ust. 1, Strony zezwalają na czasowy przepływ osób fizycznych świadczących usługi lub zatrudnionych przez

usługodawcę jako personel kluczowy w rozumieniu art. 58, w tym osoby fizyczne będące przedstawicielami przedsiębiorstwa lub obywatela Wspólnoty lub Czarnogóry i pragnące czasowo przebywać na danym terytorium w celu prowadzenia negocjacji dotyczących sprzedaży usług lub zawierające umowy sprzedaży usług dla tego usługodawcy, jeśli wymienieni przedstawiciele nie będą zaangażowani w bezpośrednią sprzedaż lub świadczenie usług dla ludności.

3. Po upływie 4 lat Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia podejmie środki konieczne do stopniowego wdrażania postanowień ust. 1. Uwzględniony zostanie postęp, jaki Strony osiągnęły w dostosowywaniu ustawodawstwa.

Artykuł 60

1. Strony nie podejmują żadnych środków ani działań powodujących, że warunki świadczenia usług przez obywateli lub przedsiębiorstwa Wspólnoty lub Czarnogóry, których siedziba mieści się na terytorium Strony innej niż Strona osoby, dla której usługi te są przeznaczone, są znacznie bardziej restrykcyjne w porównaniu z sytuacją panującą w przeddzień wejścia w życie niniejszego układu.

2. Jeżeli jedna Strona uważa, że w wyniku wprowadzenia środków przez drugą Stronę od chwili wejścia w życie niniejszego układu sytuacja pod względem świadczenia usług stała się znacznie bardziej restrykcyjna w porównaniu z sytuacją panującą w przeddzień wejścia w życie niniejszego układu, Strona stwierdzająca ten fakt może zwrócić się do drugiej Strony o przeprowadzenie konsultacji.

Artykuł 61

Jeśli chodzi o świadczenie usług transportowych pomiędzy Wspólnotą a Czarnogórą, zastosowanie mają następujące postanowienia:

1. W odniesieniu do transportu lądowego protokół 4 określa zasady mające zastosowanie do stosunków pomiędzy Stronami w celu zagwarantowania, w szczególności, nieograniczonego tranzytu drogowego przez Czarnogórę oraz całą Wspólnotę, a także skutecznego stosowania zasady niedyskryminacji i stopniowej harmonizacji czarnogórskiego ustawodawstwa w zakresie transportu z prawodawstwem wspólnotowym.

2. W odniesieniu do międzynarodowego transportu morskiego Strony zobowiązują się stosować skutecznie zasadę nieograniczonego dostępu do międzynarodowych rynków morskich i handlu, w oparciu o zasady handlowe oraz szanować zobowiązania międzynarodowe i europejskie w dziedzinie ochrony, bezpieczeństwa i norm ochrony środowiska.

   Strony potwierdzają swoją gotowość przestrzegania zasad swobodnej konkurencji jako istotnej cechy międzynarodowego transportu morskiego.

3. W zastosowaniu zasad określonych w ust. 2 Strony:

   a) nie wprowadzają w przyszłych umowach dwustronnych z państwami trzecimi klauzul o podziale ładunku;

b) znoszą z dniem wejścia w życie niniejszego układu wszelkie środki jednostronne, przeszkody administracyjne, techniczne i inne, które mogłyby wywierać skutek ograniczający lub dyskryminacyjny w stosunku do swobodnego świadczenia usług w międzynarodowym transporcie morskim;

c) każda ze Stron przyznaje między innymi statkom będącym własnością obywateli lub przedsiębiorstw drugiej Strony traktowanie nie mniej korzystne, niż traktowanie przyznawane własnym statkom w zakresie dostępu do portów otwartych dla handlu międzynarodowego, możliwości korzystania z infrastruktury i pomocniczych służb morskich w tych portach, jak również związane z należnościami i opłatami, ułatwieniami celnymi oraz wyznaczaniem miejsc cumowania, a także infrastrukturą przeznaczoną do załadunku i wyładunku.

4. W celu zapewnienia skoordynowanego rozwoju i stopniowej liberalizacji transportu między Stronami, dostosowanych do ich wzajemnych potrzeb handlowych warunki wzajemnego dostępu do rynku w transporcie lotniczym zostaną określone w wielostronnym porozumieniu w sprawie utworzenia Europejskiej Wspólnej Przestrzeni Lotniczej (ECAA).

5. Do chwili zawarcia umowy wspomnianej w ust. 4 Strony nie podejmują żadnych środków ani działań, które byłyby bardziej restrykcyjne lub dyskryminujące w porównaniu z sytuacją panującą przed wejściem w życie niniejszego układu.

6. Czarnogóra dostosowuje swoje ustawodawstwo, w tym przepisy administracyjne, techniczne i inne do przepisów wspólnotowych obowiązujących w danej chwili w dziedzinie transportu lotniczego, żeglugi śródlądowej i transportu morskiego, o ile służy to liberalizacji i wzajemnemu dostępowi do rynków Stron oraz ułatwia przepływ pasażerów i towarów.

7. W miarę wspólnych postępów w osiąganiu celów niniejszego rozdziału, Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia zbada sposoby tworzenia warunków niezbędnych do poprawy swobody świadczenia usług w zakresie transportu lotniczego, lądowego i żeglugi śródlądowej.

ROZDZIAŁ IV
PŁATNOŚCI BIEŻĄCE I PRZEPŁYW KAPITAŁU

Artykuł 62

Strony zobowiązują się zezwolić na dokonywanie, w walucie w pełni wymienialnej w rozumieniu postanowień art. VIII statutu Międzynarodowego Funduszu Walutowego, wszelkich płatności i transferów na rachunku bieżącym w ramach bilansu płatniczego między Wspólnotą a Czarnogórą.

Artykuł 63

1. W odniesieniu do transakcji na rachunku kapitałowym i finansowym bilansu płatniczego, od daty wejścia w życie niniejszego układu zapewniony jest swobodny przepływ kapitału związany z bezpośrednimi inwestycjami dokonywanymi w przedsiębiorstwach utworzonych zgodnie z ustawodawstwem kraju przyjmującego oraz inwestycjami dokonywanymi zgodnie z postanowieniami rozdziału II tytułu V, jak również likwidacją lub przeniesieniem tych inwestycji oraz wszelkiego wynikającego z nich zysku.

2. W odniesieniu do transakcji na rachunkach kapitałowych i finansowych bilansu płatniczego, od momentu wejścia w życie niniejszego układu zapewniony jest swobodny przepływ kapitału w odniesieniu do kredytów związanych z transakcjami handlowymi lub świadczeniem usług, w których uczestniczy rezydent jednej ze Stron oraz do pożyczek pieniężnych i kredytów, których okres wymagalności jest dłuższy niż rok.

3. Od chwili wejścia w życie niniejszego układu Czarnogóra traktuje obywateli UE nabywających nieruchomości na jej terytorium tak samo jak własnych obywateli.

4. Od chwili wejścia w życie niniejszego układu Wspólnota i Czarnogóra zapewnią również swobodny przepływ kapitału związanego z inwestycjami portfelowymi oraz pożyczkami finansowymi i kredytami, których okres wymagalności jest krótszy niż rok.

5. Bez uszczerbku dla postanowień ust. 1 Strony nie wprowadzają żadnych nowych ograniczeń dotyczących przepływu kapitału i płatności bieżących, dokonywanych między mieszkańcami Wspólnoty lub Czarnogóry, ani nie czynią istniejących ustaleń bardziej restrykcyjnymi.

6. Bez uszczerbku dla postanowień art. 62 i niniejszego artykułu, jeżeli w szczególnych okolicznościach przepływ kapitału między Wspólnotą a Czarnogórą powoduje lub może spowodować poważne trudności w funkcjonowaniu polityki kursowej lub polityki pieniężnej Wspólnoty bądź Czarnogóry, odpowiednio Wspólnota i Czarnogóra mogą przedsięwziąć środki ochronne w odniesieniu do przepływu kapitału między Wspólnotą a Czarnogórą na okres nieprzekraczający sześciu miesięcy, jeśli środki takie są absolutnie niezbędne.

7. Żadne z powyższych postanowień nie oznacza ograniczeń w prawach podmiotów gospodarczych Stron do korzystania z jakiegokolwiek korzystniejszego traktowania, które może być przewidziane w istniejących dwustronnych lub wielostronnych porozumieniach dotyczących Stron niniejszego układu.

8. Strony prowadzą wzajemne konsultacje mające na celu ułatwienie przepływu kapitału pomiędzy Wspólnotą a Czarnogórą w dążeniu do wspierania realizacji celów niniejszego układu.

Artykuł 64

1. W ciągu pierwszego roku po wejściu w życie niniejszego układu wspólnota i Czarnogóra podejmują środki pozwalające na stworzenie warunków niezbędnych do

dalszego stopniowego wprowadzania wspólnotowych przepisów dotyczących swobodnego przepływu kapitału.

2. Przed upływem dwóch lat od dnia wejścia w życie niniejszego układu Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia określi zasady pełnego zastosowania w Czarnogórze wspólnotowych przepisów dotyczących przepływu kapitału.

ROZDZIAŁ V
POSTANOWIENIA OGÓLNE

Artykuł 65

1. Postanowienia niniejszego tytułu są stosowane z zastrzeżeniem ograniczeń uzasadnionych względami porządku publicznego, bezpieczeństwa publicznego i zdrowia publicznego.

2. Nie znajdują one zastosowania wobec działalności, która na terytorium którejkolwiek ze Stron związana jest, choćby sporadycznie, z wykonywaniem władzy publicznej.

Artykuł 66

Dla celów niniejszego tytułu, żadne z postanowień niniejszego układu nie stanowi przeszkody dla stosowania przez Strony ich przepisów ustawowych i wykonawczych dotyczących wjazdu i pobytu, zatrudnienia, warunków pracy, osiedlania się osób fizycznych oraz świadczenia usług, szczególnie w zakresie przyznawania, przedłużenia lub odmowy udzielenia zezwolenia na pobyt, pod warunkiem że działania te nie wpływają w sposób unieważniający lub szkodliwy na korzyści, które przysługują Stronom zgodnie ze szczególnymi postanowieniami niniejszego układu. Postanowienie to nie narusza stosowania art. 65.

Artykuł 67

Przedsiębiorstwa będące pod wspólną kontrolą i będące wspólną własnością przedsiębiorstw lub obywateli Czarnogóry i przedsiębiorstw lub obywateli Wspólnoty są również objęte postanowieniami niniejszego tytułu.

Artykuł 68

1. Klauzula największego uprzywilejowania, przyznana zgodnie z postanowieniami niniejszego tytułu, nie ma zastosowania do ulg podatkowych, których Strony udzielają lub udzielą w przyszłości na podstawie porozumień w sprawie zapobiegania podwójnemu opodatkowaniu lub innych ustaleń podatkowych.

2. Żadne z postanowień niniejszego tytułu nie będzie interpretowane w sposób, który by przeszkodził przyjęciu lub stosowaniu przez Strony środka mającego zapobiegać uchylaniu się od płacenia podatków, zgodnie z postanowieniami podatkowymi porozumień w sprawie zapobiegania podwójnemu opodatkowaniu lub innych ustaleń podatkowych lub krajowego ustawodawstwa podatkowego.

3. Żadne z postanowień niniejszego tytułu nie będzie interpretowane w sposób, który by przeszkodził państwom członkowskim lub Czarnogórze w stosowaniu odpowiednich przepisów ich ustawodawstwa podatkowego dotyczącego podatników, którzy nie są w identycznej sytuacji ze względu na miejsce zamieszkania.

Artykuł 69

1. W każdym przypadku gdy będzie to możliwe Strony podejmują wysiłki w celu uniknięcia nakładania środków ograniczających, w tym środków dotyczących przywozu, do celów związanych z bilansem płatniczym. Strona przyjmująca takie środki możliwie najszybciej przedstawia drugiej Stronie harmonogram ich znoszenia.

2. W przypadku gdy jedno lub kilka państw członkowskich lub Czarnogóra napotka poważne trudności w zrównoważeniu bilansu płatniczego lub gdy zaistnieje ryzyko wystąpienia takich trudności, Wspólnota lub Czarnogóra mogą zgodnie z warunkami określonymi w Porozumieniu WTO przyjąć środki ograniczające, w szczególności środki dotyczące przywozu, których zakres nie może wykraczać poza to, co jest niezbędne dla naprawy sytuacji bilansu płatniczego. Wspólnota i Czarnogóra niezwłocznie informują o tym drugą Stronę.

3. Żaden środek ograniczający nie ma zastosowania do transferów związanych z inwestowaniem, w szczególności z przenoszeniem za granicę kwot zainwestowanych lub reinwestowanych, ani też do jakiegokolwiek przychodu, który z nich pochodzi.

Artykuł 70

Postanowienia niniejszego tytułu są stopniowo dostosowywane, zwłaszcza do wymogów wynikających z art. V Układu ogólnego w sprawie handlu usługami (GATS).

Artykuł 71

Postanowienia niniejszego układu pozostają bez uszczerbku dla stosowania przez każdą ze Stron wszelkich środków niezbędnych do zapobieżenia ominięcia jej środków dotyczących dostępu państw trzecich do jej rynku w oparciu o postanowienia niniejszego układu.

TYTUŁ VI
ZBLIŻENIE USTAWODAWSTWA, EGZEKWOWANIE PRAWA I ZASADY KONKURENCJI

Artykuł 72

1. Strony uznają znaczenie dostosowania istniejącego ustawodawstwa Czarnogóry do prawodawstwa Wspólnoty oraz jego skutecznego wdrażania. Czarnogóra podejmuje wysiłki w celu zagwarantowania, że istniejące przepisy prawne i przyszłe

ustawodawstwo będą stopniowo dostosowywane do dorobku prawnego Wspólnoty. Czarnogóra zagwarantuje, że istniejące przepisy prawne i przyszłe ustawodawstwo będą odpowiednio wdrażane i egzekwowane.

2. Dostosowywanie rozpocznie się w dniu podpisania niniejszego układu i stopniowo będzie rozszerzane o wszystkie elementy wspólnotowego dorobku prawnego, o których mowa w niniejszym układzie, do zakończenia okresu przejściowego określonego w art. 8 niniejszego układu.

3. Na etapie początkowym zbliżanie ustawodawstwa będzie koncentrować się na podstawowych elementach wspólnotowego dorobku prawnego dotyczących rynku wewnętrznego, w tym przepisów w sektorze finansowym, w obszarze sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa, jak również w obszarach związanych z handlem. Na późniejszym etapie Czarnogóra będzie koncentrować się na pozostałych częściach wspólnotowego dorobku prawnego.

   Zbliżanie ustawodawstwa będzie odbywać się na podstawie programu uzgodnionego między Komisją Wspólnot Europejskich a Czarnogórą.

4. Czarnogóra określa również, w porozumieniu z Komisją Wspólnot Europejskich, w jaki sposób wdrażanie zbliżenia ustawodawstwa będzie monitorowane oraz działania, jakie zostaną podjęte w celu egzekwowania prawa.

Artykuł 73
Konkurencja i inne postanowienia gospodarcze

1. Niżej wymienione praktyki są niezgodne z właściwym funkcjonowaniem niniejszego układu w zakresie, w jakim mogą wpływać na handel między Wspólnotą a Czarnogórą:

   (i) wszystkie porozumienia między przedsiębiorstwami, decyzje związków przedsiębiorstw i praktyki uzgodnione między przedsiębiorstwami, które mają na celu lub których skutkiem jest zapobieganie, ograniczanie lub zakłócanie konkurencji;

   (ii) nadużywanie przez jedno lub więcej przedsiębiorstw pozycji dominującej na terytoriach Wspólnoty lub Czarnogóry jako całości lub na znacznej części tych terytoriów;

   (iii) jakakolwiek pomoc publiczna, zakłócająca konkurencję lub grożąca jej zakłóceniem przez sprzyjanie niektórym przedsiębiorstwom lub niektórym produktom.

2. Każda praktyka niezgodna z niniejszym artykułem oceniania jest na podstawie kryteriów wynikających ze stosowania zasad konkurencji obowiązujących we Wspólnocie, zwłaszcza z art. 81, 82, 86 i 87 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską oraz instrumentów wyjaśniających przyjętych przez instytucje wspólnotowe.

3. Strony zagwarantują, że działającemu niezależnie organowi publicznemu nadane zostaną uprawnienia niezbędne do pełnego stosowania ust. 1 ppkt (i) i (ii)

niniejszego artykułu w odniesieniu do przedsiębiorstw prywatnych i publicznych oraz przedsiębiorstw, którym nadano szczególne prawa.

4. W ciągu roku od daty wejścia w życie niniejszego układu Czarnogóra stworzy niezależnie działający urząd, któremu nada uprawnienia niezbędne do pełnego stosowania postanowień ust. 1 ppkt (iii) niniejszego artykułu. Urząd ten powinien m.in. mieć uprawnienia do zatwierdzania programów pomocy państwa, indywidualnej pomocy w formie dotacji zgodnie z ust. 2 niniejszego artykułu, jak również uprawnienia do nakazania zwrotu pomocy państwa przyznanej niezgodnie z prawem.

5. Wspólnota z jednej strony, a Czarnogóra z drugiej strony, zagwarantują przejrzystość zasad pomocy państwa m.in. poprzez przekazywanie drugiej Stronie okresowych sprawozdań rocznych lub ich odpowiedników, sporządzonych zgodnie z metodą i formą właściwą dla badań dotyczących pomocy państwa przeprowadzanych przez Wspólnotę Europejską. Na wniosek jednej ze Stron druga Strona dostarcza informacji na temat szczególnych indywidualnych przypadków pomocy publicznej.

6. Czarnogóra stworzy wyczerpujący spis wszystkich programów pomocy ustanowionych przed powołaniem urzędu, o którym mowa w ust. 4, i dostosuje te programy do kryteriów wymienionych w ust. 2 niniejszego artykułu w okresie nieprzekraczającym czterech lat od wejścia w życie niniejszego układu.

7. a) Do celów stosowania postanowień ust. 1 ppkt (iii) Strony uzgadniają, że w ciągu pierwszych pięciu lat po wejściu w życie niniejszego układu każda pomoc publiczna przyznana przez Czarnogórę będzie oceniania, biorąc pod uwagę fakt, że Czarnogóra uważana jest za taki sam obszar, jak obszary Wspólnoty określone w art. 87 ust. 3 lit. a) Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską.

   b) W ciągu czterech lat do wejścia w życie niniejszego układu Czarnogóra przedstawi Komisji Wspólnot Europejskich dane o swoim PKB na mieszkańca, ujednolicone na poziomie NUTS II. Następnie urząd, o którym mowa w ust. 4, oraz Komisja Wspólnot Europejskich dokonują wspólnie oceny kwalifikowania się regionów Czarnogóry do pomocy, jak również związanej z tym maksymalnej intensywności pomocy w celu sporządzenia regionalnej mapy pomocy na podstawie stosownych wytycznych Wspólnoty.

8. W protokole 5 określone zostały odpowiednie przepisy dotyczące pomocy państwa w przemyśle stalowym. W protokole tym zawarte są przepisy mające zastosowanie w przypadku udzielenia pomocy na restrukturyzację w przemyśle stalowym. Podkreślają one wyjątkowy charakter takiej pomocy oraz fakt, że pomoc taka jest ograniczona czasowo oraz powiązana ze zmniejszeniem zdolności produkcyjnych w ramach programów wykonalności.

9. W odniesieniu do produktów określonych w tytule IV rozdział II:

   - ustęp 1 ppkt (iii) nie ma zastosowania,

   - jakiekolwiek praktyki niezgodne z ust. 1 ppkt (i) powinny być ocenianie zgodnie z kryteriami ustalonymi przez Wspólnotę na podstawie art. 36 i 37

Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską i szczególnych dokumentów wspólnotowych przyjętych na tej podstawie.

10. Jeśli jedna ze Stron uważa, że dana praktyka jest niezgodna z ust. 1 niniejszego artykułu, może ona podjąć właściwe środki po konsultacjach w ramach Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia lub po upływie 30 dni roboczych od daty złożenia wniosku o przeprowadzenie takich konsultacji. Żadne z postanowień niniejszego artykułu nie narusza ani nie wpływa w jakikolwiek sposób na wprowadzenie przez Wspólnotę lub Czarnogórę środków antydumpingowych lub wyrównawczych zgodnie ze stosownymi artykułami GATT z 1994 r., Porozumieniem WTO w sprawie subsydiów i środków wyrównawczych czy odpowiednim powiązanym ustawodawstwem wewnętrznym.

Artykuł 74
Przedsiębiorstwa publiczne

Przed końcem trzeciego roku od wejścia w życie niniejszego układu Czarnogóra zastosuje w odniesieniu do przedsiębiorstw publicznych oraz do przedsiębiorstw, którym przyznano specjalne lub wyłączne uprawnienia, zasady określone w Traktacie ustanawiającym Wspólnotę Europejską, w szczególności w jego art. 86.

Szczególne uprawnienia przedsiębiorstw publicznych podczas okresu przejściowego nie przewidują możliwości nałożenia ograniczeń ilościowych lub środków o skutku równoważnym na przywóz towarów ze Wspólnoty do Czarnogóry.

Artykuł 75
Własność intelektualna, przemysłowa i handlowa

1. Zgodnie z postanowieniami niniejszego artykułu oraz załącznika VII, Strony potwierdzają znaczenie, jakie przywiązują do zapewnienia wystarczającej i skutecznej ochrony oraz stosowania praw własności intelektualnej, przemysłowej i handlowej.

2. Pod względem uznawania i ochrony własności intelektualnej, przemysłowej i handlowej od chwili wejścia w życie niniejszego układu Strony traktują przedsiębiorstwa i obywateli drugiej ze Stron w sposób nie mniej korzystny niż traktują kraje trzecie zgodnie z postanowieniami dwustronnymi

3. Czarnogóra przyjmuje środki niezbędne do zagwarantowania, najpóźniej po pięciu latach od wejścia w życie niniejszego układu, ochrony praw własności intelektualnej, przemysłowej i handlowej, na poziomie porównywalnym do poziomu osiągniętego we Wspólnocie, w tym środki skutecznego przestrzegania tych praw.

4. Czarnogóra zobowiązuje się przystąpić we wspomnianym wyżej okresie do wielostronnych konwencji w zakresie praw własności intelektualnej, przemysłowej i handlowej określonych w załączniku VII. Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia może podjąć decyzję o zobowiązaniu Czarnogóry do przystąpienia do określonych konwencji wielostronnych w tej dziedzinie.

5. W przypadku wystąpienia problemów w dziedzinie własności intelektualnej, przemysłowej i handlowej, wpływających na warunki wymiany handlowej, są one niezwłocznie przekazywanie Radzie Stabilizacji i Stowarzyszenia, na wniosek jednej ze Stron, w celu osiągnięcia wzajemnie satysfakcjonujących rozwiązań.

Artykuł 76
Zamówienia publiczne

1. Wspólnota i Czarnogóra uznają za celowe udostępnienie udzielania zamówień na zasadzie równego traktowania i wzajemności, zwłaszcza zgodnie z zasadami WTO.

2. Z dniem wejścia w życie niniejszego układu przedsiębiorstwom czarnogórskim niezależnie od tego, czy mają siedzibę na terytorium Wspólnoty czy nie, przyznany zostaje dostęp do publicznych procedur udzielania zamówień we Wspólnocie na warunkach nie mniej korzystnych niż te, które są stosowane wobec przedsiębiorstw wspólnotowych.

   Powyższe postanowienia będą miały zastosowanie również w odniesieniu do zamówień w sektorze usług użyteczności publicznej, po tym jak rząd Czarnogóry przyjmie ustawodawstwo wprowadzające przepisy wspólnotowe w tej dziedzinie. Wspólnota okresowo sprawdza, czy Czarnogóra faktycznie wprowadza stosowne ustawodawstwo.

3. Z chwilą wejścia w życie niniejszego układu przedsiębiorstwa wspólnotowe mające siedzibę w Czarnogórze, zgodnie z postanowieniami tytułu V rozdział II, mają dostęp do zamówień publicznych na warunkach nie mniej korzystnych niż te, które są stosowane wobec przedsiębiorstw czarnogórskich.

4. Z dniem wejścia w życie niniejszego układu przedsiębiorstwom wspólnotowym niemającym siedziby na terytorium Czarnogóry przyznany zostaje dostęp do publicznych procedur udzielania zamówień w Czarnogórze na warunkach nie mniej korzystnych niż te, które są stosowane wobec przedsiębiorstw czarnogórskich.

5. Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia co pewien czas bada możliwość przyznania przez Czarnogórę dostępu do procedur zamówień publicznych w Czarnogórze wszystkim przedsiębiorstwom wspólnotowym. Czarnogóra co roku składa Radzie Stabilizacji i Stowarzyszenia sprawozdanie na temat środków, jakie podjęła w celu zwiększenia przejrzystości i zapewnienia skutecznej kontroli sądowej decyzji podejmowanych w obszarze zamówień publicznych.

6. W odniesieniu do przedsiębiorczości, prowadzenia działalności, świadczenia usług między Wspólnotą a Czarnogórą, jak również do zatrudnienia i przepływu siły roboczej związanych z realizacją zamówień publicznych zastosowanie mają postanowienia art. 49–69.

Artykuł 77
Standaryzacja, metrologia, akredytacja i ocena zgodności

1. Czarnogóra podejmuje niezbędne środki w celu stopniowego osiągania zgodności z technicznymi przepisami Wspólnoty i europejskimi procedurami dotyczącymi standaryzacji, metrologii, akredytacji i oceny zgodności.

2. W tym celu Strony starają się:

– promować stosowanie wspólnotowych przepisów technicznych, europejskich standardów i procedur oceny zgodności;

– zapewniać pomoc we wspieraniu tworzenia infrastruktury jakości: standaryzacji, metrologii, akredytacji i oceny zgodności;

– promować uczestnictwo Czarnogóry w pracach organizacji związanych ze standardami, oceną zgodności, metrologią i podobnymi funkcjami (np. CEN, CENELEC, ETSI, EA, WELMEC, EUROMET itp.);

– w stosownych przypadkach, zawrzeć układ o ocenie zgodności oraz akceptacji wyrobów przemysłowych, gdy tylko ramy prawne i procedury Czarnogóry zostaną w wystarczającym stopniu dostosowane do wspólnotowych oraz dostępna będzie odpowiednia wiedza fachowa.

Artykuł 78
Ochrona konsumentów

Strony współpracują w celu dostosowania standardów ochrony konsumentów w Czarnogórze do standardów wspólnotowych. Skuteczna ochrona konsumentów jest potrzebna do zapewnienia prawidłowego funkcjonowania gospodarki rynkowej, a ochrona ta będzie zależała od stworzenia infrastruktury administracyjnej w celu zapewnienia nadzoru rynku oraz egzekwowania prawa w tej dziedzinie.

W tym celu oraz uwzględniając wspólny interes, Strony wspierają i zapewniają:

– działania służące aktywniej ochronie konsumenta, zgodnie z prawem wspólnotowym, w tym podniesieniu poziomu wiedzy i tworzeniu niezależnych organizacji;

– harmonizację ustawodawstwa dotyczącego ochrony konsumentów w Czarnogórze z prawodawstwem wspólnotowym;

– skuteczną ochronę prawną dla konsumentów w celu poprawy jakości towarów konsumpcyjnych oraz utrzymania odpowiednich standardów bezpieczeństwa;

– monitorowanie zasad przez właściwe władze oraz zapewnienie dostępu do wymiaru sprawiedliwości w przypadku sporów;

– wymiana informacji o produktach niebezpiecznych.

Artykuł 79
Warunki pracy i równość szans

Czarnogóra stopniowo harmonizuje z prawodawstwem wspólnotowym swoje ustawodawstwo dotyczące warunków pracy, w szczególności w zakresie zdrowia i bezpieczeństwa w pracy oraz równości szans.

TYTUŁ VII
SPRAWIEDLIWOŚĆ, WOLNOŚĆ I BEZPIECZEŃSTWO

Artykuł 80
Wzmocnienie instytucji i zasad praworządności

Przy współpracy w zakresie sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa Strony zwracają szczególną uwagę na konsolidację zasad praworządności oraz ogólne wzmocnienie instytucji na wszystkich szczeblach administracji, a w szczególności na wzmocnienie egzekwowania prawa i wymiaru sprawiedliwości. Współpraca będzie w szczególności miała na celu wzmocnienie niezawisłości sądownictwa i zwiększenie wydajności, poprawę funkcjonowania policji i innych organów egzekwujących prawo, zapewnienie odpowiedniego przeszkolenia oraz zwalczanie korupcji i przestępczości zorganizowanej.

Artykuł 81
Ochrona danych osobowych

Z chwilą wejścia w życie niniejszego układu Czarnogóra zharmonizuje ustawodawstwo dotyczące ochrony danych osobowych z prawem wspólnotowym oraz innym prawodawstwem europejskim i międzynarodowym dotyczącym ochrony prywatności. Czarnogóra ustanowi jeden lub kilka niezależnych organów nadzoru z wystarczającymi zasobami finansowymi i ludzkimi, aby skutecznie monitorować i gwarantować egzekwowanie krajowego ustawodawstwa dotyczącego ochrony danych osobowych. Strony będą współpracować na rzecz osiągnięcia tego celu.

Artykuł 82
Wizy, kontrola granic, azyl i migracja

Strony współpracują w dziedzinach takich jak wizy, kontrola granic, azyl i migracja oraz ustanawiają ramy do współpracy w tych dziedzinach również na poziomie regionalnym, uwzględniając i w pełni korzystając z innych inicjatyw istniejących odpowiednio w tym obszarze.

Współpraca w zakresie powyższych kwestii opierać się będzie na wzajemnych konsultacjach i bliskiej współpracy między Stronami i powinna obejmować pomoc techniczną i administracyjną przy:

- wymianie informacji w zakresie ustawodawstwa i praktyk;
- opracowaniu ustawodawstwa;
- zwiększaniu wydajności instytucji;
- szkoleniu personelu;
- bezpieczeństwie dokumentów podróży i wykrywaniu sfałszowanych dokumentów;

– kontroli granic.

Współpraca będzie koncentrować się w szczególności:

– w kwestii azylu – na wdrożeniu krajowego ustawodawstwa w celu spełnienia standardów Konwencji genewskiej z 1951 r. i Protokołu nowojorskiego z 1967 r., zapewniając w ten sposób poszanowanie zasady „non-refoulement" oraz innych praw osób ubiegających się o azyl i uchodźców;

– w kwestii legalnej migracji – na zasadach przyjmowania na teren kraju oraz prawach i statusie osób wpuszczonych na teren kraju. W odniesieniu do migracji, Strony zgadzają się na uczciwe traktowanie obywateli innych państw, którzy legalnie przebywają na ich terytorium oraz do promowania polityki integracyjnej, której celem jest doprowadzenie do tego, że ich prawa i obowiązki będą porównywalne z prawami i obowiązkami ich własnych obywateli.

Artykuł 83
Zapobieganie i kontrola nielegalnej imigracji; readmisja

Strony współpracują w celu zapobiegania nielegalnej imigracji i jej kontrolowania. W tym celu Czarnogóra i państwa członkowskie zgadzają się na readmisję wszystkich swoich obywateli przebywających na ich terytoriach oraz zgadzają się [zawrzeć i] w pełni wdrożyć umowę o readmisji, obejmujące zobowiązanie do readmisji obywateli innych państw oraz bezpaństwowców.

Państwa członkowskie oraz Czarnogóra dostarczają swoim obywatelom odpowiednie dokumenty tożsamości i zapewniają im konieczne w tym celu udogodnienia administracyjne.

Szczegółowe procedury dotyczące readmisji obywateli i obywateli państw trzecich oraz bezpaństwowców określone są w ramach umowy między Wspólnotą Europejską a Czarnogórą w sprawie readmisji osób przebywających bez zezwolenia.

Czarnogóra wyraża zgodę na zawarcie umów w sprawie readmisji z innymi państwami procesu stabilizacji i stowarzyszenia oraz zobowiązuje się podjąć wszelkie niezbędne środki w celu zapewnienia elastycznego i szybkiego wdrożenia wszystkich umów w sprawie readmisji, o których mowa w niniejszym artykule.

Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia określa inne wspólne wysiłki, które można podjąć w celu zapobiegania i kontroli nielegalnej imigracji, w tym sieci nielegalnego handlu ludźmi i nielegalnej migracji.

Artykuł 84
Pranie brudnych pieniędzy i finansowanie terroryzmu

1. Strony współpracują w celu uniemożliwienia wykorzystywania ich systemów finansowych do prania zysków pochodzących z ogólnie rozumianej działalności przestępczej, a w szczególności z przestępstw związanych z narkotykami, jak również do finansowania działalności terrorystycznej.

2. Współpraca w tym obszarze może obejmować pomoc administracyjną i techniczną mającą na celu przyspieszenie wdrażania przepisów i skutecznego funkcjonowania stosownych standardów oraz mechanizmów zwalczania prania brudnych pieniędzy i finansowania terroryzmu, równoważnych tym przyjętym przez Wspólnotę oraz inne gremia międzynarodowe w tej dziedzinie, a w szczególności przez Grupę Roboczą ds. Działań Finansowych (FATF).

Artykuł 85
Współpraca w zakresie nielegalnych narkotyków

1. W granicach swoich uprawnień i kompetencji Strony współpracują w celu zapewnienia zrównoważonego i zintegrowanego podejścia do zagadnień związanych z narkotykami. Polityka i działania antynarkotykowe będą miały na celu wzmocnienie struktur antynarkotykowych, zmniejszenie dostaw, handlu i popytu na narkotyki, radzenie sobie ze skutkami zdrowotnymi i społecznymi nadużywania narkotyków, jak i bardziej skuteczną kontrolę prekursorów.

2. Strony uzgadniają metody współpracy niezbędne do osiągnięcia tych celów. Działania opierają się na wspólnie uzgodnionych zasadach zgodnie ze strategią antynarkotykową UE.

Artykuł 86
Zapobieganie i zwalczanie przestępczości zorganizowanej i innej nielegalnej działalności

Strony współpracują w zakresie zwalczania i zapobiegania działalności przestępczej i nielegalnej, zorganizowanej lub innej, takiej jak:

– przemyt ludzi i handel ludźmi;

– nielegalna działalność gospodarcza, zwłaszcza fałszowanie pieniędzy i bezgotówkowych środków płatniczych, nielegalne transakcje dotyczące produktów takich jak odpady przemysłowe, materiały radioaktywne i transakcje dotyczące produktów nielegalnych, podrobionych lub pirackich;

– korupcja, zarówno w sektorze prywatnym jak i publicznym, w szczególności związana z nieprzejrzystymi praktykami administracyjnymi;

– oszustwa podatkowe;

– kradzież tożsamości;

– nielegalny handel narkotykami i substancjami psychotropowymi;

– nielegalny handel bronią;

– fałszowanie dokumentów;

– przemyt towarów i nielegalny handel towarami, w tym samochodami;

– cyberprzestępczość.

Jeśli chodzi o fałszowanie pieniędzy, Czarnogóra współpracuje ściśle ze Wspólnotą Europejską przy zwalczaniu fałszowania banknotów i monet oraz wykrywaniu i karaniu wszelkich przypadków fałszowania banknotów i monet, które mogą pojawić się na jej terytorium. W zakresie prewencji Czarnogóra powinna mieć na celu wdrożenie środków, które będą równoważne do środków określonych w odpowiednim prawodawstwie Wspólnoty, oraz przystąpienie do wszystkich konwencji międzynarodowych w tej dziedzinie prawa. Czarnogóra może skorzystać ze wsparcia Wspólnoty przeznaczonego na wymianę, pomoc i szkolenia w zakresie ochrony przed fałszowaniem pieniędzy.

Promowana będzie współpraca regionalna i przestrzeganie uznanych norm międzynarodowych.

Artykuł 87
Zwalczanie terroryzmu

Strony zgadzają się na współpracę w celu zapobiegania atakom terrorystycznym i ich finansowaniu oraz zwalczaniu tych ataków i ich finansowania, zgodnie z międzynarodowymi konwencjami, których są stronami oraz zgodnie ze swoimi przepisami ustawowymi i wykonawczymi:

- w ramach pełnego wdrożenia rezolucji Rady Bezpieczeństwa 1373 z 2001 r. oraz innych stosownych rezolucji ONZ, konwencji międzynarodowych i instrumentów;

- poprzez wymianę informacji na temat grup terrorystycznych oraz ich sieci wsparcia zgodnie z prawem międzynarodowym i krajowym;

- poprzez wymianę doświadczeń w zakresie środków i metod zwalczania terroryzmu, jeśli chodzi o sprawy techniczne i szkolenia, oraz poprzez wymianę doświadczeń w dziedzinie zapobiegania terroryzmowi.

TYTUŁ VIII
ZASADY WSPÓŁPRACY

Artykuł 88

1. Wspólnota i Czarnogóra ustanawiają ścisłą współpracę mającą na celu przyczynianie się do rozwoju i potencjału wzrostu Czarnogóry. Współpraca taka wzmocni istniejące powiązania gospodarcze w jak najszerszym zakresie, z korzyścią dla obu Stron.

2. Polityki i inne środki będą planowane w taki sposób, aby umożliwić osiągnięcie zrównoważonego rozwoju gospodarczego i społecznego Czarnogóry. Polityki te powinny zagwarantować od początku pełne uwzględnianie kwestii ochrony środowiska i powinny być powiązane z wymogami harmonijnego rozwoju społecznego.

3. Polityki współpracy zostaną włączone do regionalnych ram współpracy. Szczególna uwaga zostanie poświęcona środkom wspomagającym współpracę pomiędzy

Czarnogórą a sąsiadującymi z nią państwami, w tym państwami członkowskimi, przyczyniając się w ten sposób do stabilizacji regionalnej. Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia określa priorytety pomiędzy obszarami współpracy oraz w ramach nich, zgodnie z partnerstwem europejskim.

Artykuł 89
Polityka gospodarcza i handlowa

Wspólnota i Czarnogóra ułatwiają proces reform gospodarczych poprzez współpracę mającą na celu lepsze zrozumienie podstaw zasad rządzących ich systemami gospodarczymi i sformułowanie oraz wdrożenie polityki gospodarczej w gospodarkach rynkowych.

W tym celu Wspólnota i Czarnogóra współpracują w zakresie:

– wymiany danych dotyczących wyników i prognoz makroekonomicznych oraz strategii rozwoju;

– wspólnej analizy kwestii ekonomicznych będących przedmiotem wspólnego zainteresowania, w tym określania polityki gospodarczej oraz instrumentów jej wdrażania;

– promowania szerszej współpracy w celu przyspieszenia napływu know-how i zwiększenia dostępu do nowych technologii.

Czarnogóra dąży do stworzenia sprawnie działającej gospodarki rynkowej oraz stopniowego zbliżenia swojej polityki do zorientowanych na stabilizację polityk Unii Gospodarczej i Walutowej. Na wniosek władz czarnogórskich Wspólnota może udzielić pomocy przeznaczonej na wsparcie wysiłków Czarnogóry w tym względzie.

Współpraca będzie miała również na celu wzmocnienie praworządności w dziedzinie przedsiębiorczości poprzez stabilne i niedyskryminujące ramy prawne dotyczące handlu.

Współpraca w tej dziedzinie będzie również obejmowała wymianę informacji dotyczących zasad i funkcjonowania Europejskiej Unii Gospodarczej i Walutowej.

Artykuł 90
Współpraca w dziedzinie statystyki

Współpraca między Stronami koncentruje się przede wszystkim na obszarach priorytetowych związanych z wspólnotowym dorobkiem prawnym w dziedzinie statystyki, łącznie z kwestiami gospodarczymi, handlowymi, monetarnymi i finansowymi. Będzie ona miała na celu przede wszystkim stworzenie wydajnego i trwałego systemu statystycznego zdolnego do dostarczania wiarygodnych, obiektywnych i dokładnych danych niezbędnych do planowania i monitorowania procesu przekształcania i reform w Czarnogórze. Powinna ona również umożliwić czarnogórskiemu urzędowi statystycznemu lepsze zaspokajanie potrzeb jego klientów w kraju (zarówno administracji publicznej jak i sektora prywatnego). System statystyczny powinien przestrzegać podstawowych zasad statystki wydanych przez ONZ, przepisów europejskiego kodeksu postępowania w zakresie statystyki i przepisów europejskiego prawa statystycznego oraz rozwijać się w kierunku osiągnięcia zgodności ze wspólnotowym dorobkiem prawnym. Strony współpracują szczególnie w celu zapewnienia

poufności danych indywidualnych, stopniowego zwiększonego gromadzenia danych i przekazywania ich do europejskiego systemu statystycznego.

Artykuł 91
Bankowość, ubezpieczenia i inne usługi finansowe

Współpraca między Czarnogórą a Wspólnotą koncentruje się na obszarach priorytetowych związanych z wspólnotowym dorobkiem prawnym w dziedzinie bankowości, ubezpieczeń i usług finansowych. Strony będą współpracować w celu ustanowienia i opracowania stosownych ram wsparcia dla sektorów bankowości, ubezpieczeń i usług finansowych w Czarnogórze, opartych na uczciwej konkurencji i konieczności zapewnienia wszystkim równych szans.

Artykuł 92
Współpraca w zakresie kontroli wewnętrznej i audytu zewnętrznego

Współpraca między Stronami koncentruje się na obszarach priorytetowych związanych ze wspólnotowym dorobkiem prawnym w dziedzinie publicznej wewnętrznej kontroli finansowej (PIFC) i audytu zewnętrznego. Strony będą w szczególności współpracować w celu utworzenia – poprzez opracowanie i przyjęcie odpowiednich przepisów – wydajnej i rentownej publicznej wewnętrznej kontroli finansowej (w tym zarządzania finansowego i kontroli oraz niezależnie działającego audytu wewnętrznego) i zewnętrznych systemów audytu w Czarnogórze, zgodnie z uznanymi międzynarodowymi standardami i metodami oraz najlepszymi praktykami UE Współpraca koncentruje się również na budowaniu zdolności instytucjonalnych najwyższego urzędu kontroli w Czarnogórze. W celu wypełnienia zobowiązań dotyczących współpracy i harmonizacji wynikających z powyższych wymogów współpraca powinna koncentrować się na stworzeniu i wzmocnieniu centralnych jednostek harmonizacyjnych ds. zarządzania finansowego i kontroli oraz audytu wewnętrznego.

Artykuł 93
Promowanie i ochrona inwestycji

Współpraca między Stronami, w granicach ich stosownych kompetencji, w dziedzinie promowania i ochrony inwestycji ma na celu stworzenie klimatu sprzyjającego inwestycjom prywatnym, zarówno krajowym jak i zagranicznym, które są niezmiernie ważne dla ożywienia gospodarczego i przemysłowego w Czarnogórze. Czarnogóra powinna za szczególny cel współpracy uznać poprawę ram prawnych, aby sprzyjały inwestycjom i je chroniły.

Artykuł 94
Współpraca przemysłowa

Współpraca ma na celu promowanie modernizacji i restrukturyzacji przemysłu Czarnogóry oraz jego poszczególnych sektorów. Powinna również obejmować współpracę przemysłową pomiędzy podmiotami gospodarczymi celem wzmocnienia sektora prywatnego na warunkach gwarantujących ochronę środowiska.

Inicjatywy współpracy przemysłowej będą odzwierciedlały priorytety określone przez obie Strony. Będą one uwzględniać regionalne aspekty rozwoju przemysłowego, promując, w odpowiednich przypadkach, partnerstwa transgraniczne. Inicjatywy powinny mieć na celu w szczególności stworzenie odpowiednich ram prawnych dla przedsiębiorstw, poprawę zarządzania, wzrost wiedzy fachowej i wspieranie rynków, przejrzystości rynku i otoczenia biznesowego. Szczególną wagę przywiązuje się do stworzenia w Czarnogórze skutecznych działań wspierających wywóz.

Współpraca będzie uwzględniać wspólnotowy dorobek prawny w dziedzinie polityki przemysłowej.

Artykuł 95
Małe i średnie przedsiębiorstwa

Współpraca między Stronami ma na celu rozwinięcie i wzmocnienie sektora prywatnego małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), utworzenie nowych przedsiębiorstw w obszarach o znacznym potencjale wzrostu oraz współpracę między wspólnotowymi i czarnogórskimi MŚP.

Współpraca będzie uwzględniała obszary priorytetowe związane ze wspólnotowym dorobkiem prawnym w dziedzinie MŚP, jak również zasady zapisane w Europejskiej karcie małych przedsiębiorstw.

Artykuł 96
Turystyka

Współpraca między Stronami w dziedzinie turystyki ma na celu głównie wzmocnienie przepływu informacji w dziedzinie turystyki (poprzez sieci międzynarodowe, bazy danych itp.); wspieranie tworzenia infrastruktury sprzyjającej inwestycjom w sektorze turystyki i członkostwo Czarnogóry w ważnych europejskich organizacjach turystycznych. Jej celem jest również badanie możliwości prowadzenia wspólnych działań i wzmocnienia współpracy między przedsiębiorstwami z branży turystycznej, ekspertami i rządami oraz ich odpowiednimi agencjami turystycznymi, jak również przekazanie wiedzy fachowej (poprzez szkolenia, wymiany czy seminaria). We współpracy należycie uwzględniony zostanie wspólnotowy dorobek prawny związany z tym sektorem.

Współpraca może zostać włączona do regionalnych ram współpracy.

Artykuł 97
Rolnictwo i sektor rolno-spożywczy

Współpraca między Stronami będzie prowadzona we wszystkich obszarach priorytetowych związanych ze wspólnotowym dorobkiem prawnym w dziedzinie rolnictwa, weterynarii i kwestii fitosanitarnych. Współpraca ma na celu przede wszystkim modernizację i restrukturyzację rolnictwa oraz sektora rolno-przemysłowego w Czarnogórze, a zwłaszcza wypełnienie wspólnotowych wymogów sanitarnych, poprawę zarządzania zasobami wodnymi oraz rozwój obszarów wiejskich i sektora leśnictwa, a także wsparcie stopniowego zbliżenia czarnogórskiego ustawodawstwa i praktyk do zasad i standardów wspólnotowych.

Artykuł 98
Rybołówstwo

Strony zbadają możliwość określenia wzajemnie korzystnych obszarów będących przedmiotem wspólnego zainteresowania w sektorze rybołówstwa. We współpracy należycie uwzględnione zostaną również priorytetowe obszary związane ze wspólnotowym dorobkiem prawnym w dziedzinie rybołówstwa, w tym przestrzeganie międzynarodowych zobowiązań wynikających z zasad zarządzania zasobami połowowymi i ich zachowania opracowanych przez międzynarodowe i regionalne organizacje rybołówstwa.

Artykuł 99
Cła

Strony ustanawiają współpracę w tym obszarze w celu zagwarantowania zgodności z postanowieniami, które zostaną przyjęte w dziedzinie handlu oraz zbliżenia systemu celnego Czarnogóry do systemu wspólnotowego, pomagając tym samym w utorowaniu drogi dla środków liberalizacji zaplanowanych zgodnie z układem o stabilizacji i stowarzyszeniu oraz w stopniowym zbliżaniu ustawodawstwa celnego Czarnogóry do wspólnotowego dorobku prawnego.

We współpracy należycie uwzględnione zostaną obszary priorytetowe związane ze wspólnotowym dorobkiem prawnym w dziedzinie ceł.

Protokół 6 określa zasady wzajemnej pomocy administracyjnej między Stronami w sprawach celnych.

Artykuł 100
Podatki

Strony ustanawiają współpracę w dziedzinie opodatkowania włącznie ze środkami mającymi na celu dalsze zreformowanie systemu podatkowego Czarnogóry oraz restrukturyzację administracji podatkowej po to, aby zagwarantować skuteczne ściąganie podatków i wzmocnić walkę z nadużyciami podatkowymi.

Współpraca będzie uwzględniać obszary priorytetowe związane ze wspólnotowym dorobkiem prawnym w dziedzinie opodatkowania i walki ze szkodliwą konkurencją podatkową. Zniesienie szkodliwej konkurencji podatkowej powinno zostać wykonane na podstawie zasad Kodeksu postępowania w dziedzinie opodatkowania biznesu uzgodnionego przez Radę w dniu 1 grudnia 1997 r.

Współpraca będzie również służyła zwiększeniu przejrzystości i zwalczaniu korupcji, w tym wymianie informacji z państwami członkowskimi Unii Europejskiej w ramach dążenia do skuteczniejszego egzekwowania środków mających zapobiegać nadużyciom podatkowym, uchylaniu się od płacenia podatków oraz unikaniu ich płacenia. Czarnogóra uzupełni sieć porozumień dwustronnych z państwami członkowskimi zgodnie z najnowszą zaktualizowaną wersją modelowej konwencji OECD o podatkach dochodowych i kapitałowych oraz na podstawie modelowej umowy OECD w sprawie wymiany informacji w sprawach podatkowych, o ile przystąpiło do nich państwo członkowskie-wnioskodawca.

Artykuł 101
Współpraca społeczna

Współpraca między Stronami w zakresie zatrudnienia skupia się szczególnie na poprawie usług pośrednictwa pracy i doradztwa zawodowego, środków wspomagających te usługi oraz wspieraniu rozwoju regionalnego w celu wsparcia restrukturyzacji sektora przemysłu i rynku pracy. Obejmuje ona również środki takie jak badania, pomoc oddelegowanych ekspertów oraz działania informacyjne i szkoleniowe.

Strony współpracują w celu ułatwienia reformy polityki zatrudnienia w Czarnogórze w kontekście wzmocnionej reformy gospodarczej i integracji. Współpraca będzie miała również na celu wspieranie dostosowania systemów zabezpieczenia społecznego Czarnogóry do nowych wymogów gospodarczych i społecznych i będzie obejmować dostosowanie czarnogórskiego ustawodawstwa dotyczącego warunków pracy oraz równości szans kobiet i mężczyzn, osób niepełnosprawnych oraz osób należących do mniejszości, jak i lepszą ochronę zdrowia i bezpieczeństwo dla pracowników, przyjmując jako odniesienie poziom ochrony we Wspólnocie. Czarnogóra zapewnia przestrzeganie i skuteczne wdrażanie podstawowych konwencji MOP.

We współpracy należycie uwzględnione zostaną obszary priorytetowe związane ze wspólnotowym dorobkiem prawnym w tej dziedzinie.

Artykuł 102
Edukacja i szkolenia

Strony współpracują w celu podwyższenia poziomu wykształcenia ogólnego i zawodowego oraz szkolenia w Czarnogórze, a także polityki dotyczącej młodzieży i pracy wykonywanej przez młodzież, w tym kształcenia nieformalnego. Priorytetem dla systemów szkolnictwa wyższego jest osiągnięcie celów deklaracji bolońskiej w międzyrządowym procesie bolońskim.

Strony współpracują również w tym celu, by dostęp do wszystkich szczebli edukacji i szkolenia w Czarnogórze był nieograniczony ze względu na płeć, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub wyznanie.

Odpowiednie programy i instrumenty wspólnotowe będą przyczyniać się do podwyższania poziomu struktur i działań w zakresie edukacji i szkoleń w Czarnogórze.

We współpracy należycie uwzględnione zostaną obszary priorytetowe związane ze wspólnotowym dorobkiem prawnym w tej dziedzinie.

Artykuł 103
Współpraca kulturalna

Strony zobowiązują się do promowania współpracy kulturalnej. Współpraca ta służy między innymi zwiększeniu wzajemnego zrozumienia i poszanowania między obywatelami, wspólnotami i narodami. Strony zobowiązują się również do współpracy w zakresie

promowania różnorodności kulturowej, zwłaszcza w ramach Konwencji UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form ekspresji kulturalnej.

Artykuł 104
Współpraca w sektorze audiowizualnym

Strony współpracują w celu promowania przemysłu audiowizualnego w Europie i zachęcają do koprodukcji w obszarach takich jak kinematografia i telewizja.

Współpraca mogłaby obejmować między innymi programy i fundusze na rzecz szkoleń dla dziennikarzy i innych osób zatrudnionych w sektorze mediów, jak również pomoc techniczną dla mediów publicznych i prywatnych w celu wzmocnienia ich niezależności, profesjonalizmu i powiązań z mediami europejskimi.

Czarnogóra dostosuje swoją politykę w dziedzinie uregulowania treści przy nadawaniu transgranicznym do polityki WE i zharmonizuje swoje ustawodawstwo ze wspólnotowym dorobkiem prawnym. Czarnogóra zwróci szczególną uwagę na kwestie związane z nabywaniem praw własności intelektualnej dla programów i transmisji nadawanych drogą satelitarną, naziemną i kablową.

Artykuł 105
Społeczeństwo informacyjne

Współpraca prowadzona jest przede wszystkim na obszarach związanych ze wspólnotowym dorobkiem prawnym dotyczącym społeczeństwa informacyjnego. Jej celem jest głównie wspieranie stopniowego dostosowania polityki i ustawodawstwa Czarnogóry w tym sektorze do polityki i prawodawstwa Wspólnoty.

Strony współpracują również w celu dalszego rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Czarnogórze. Do ogólnych celów zaliczają się przygotowanie ogółu społeczeństwa do ery cyfrowej, przyciąganie inwestycji i zapewnienie interoperacyjności sieci i usług.

Artykuł 106
Sieci i usługi łączności elektronicznej

Współpraca koncentruje się przede wszystkim na obszarach priorytetowych związanych ze wspólnotowym dorobkiem prawnym w tej dziedzinie.

Strony wzmocnią zwłaszcza współpracę w dziedzinie sieci łączności elektronicznej i związanych z nimi usług, przy czym ostatecznym celem będzie przyjęcie przez Czarnogórę wspólnotowego dorobku prawnego w tych sektorach w ciągu trzech lat od wejścia w życie niniejszego układu.

Artykuł 107
Informacja i komunikacja

Wspólnota i Czarnogóra podejmują środki niezbędne do stymulowania wzajemnej wymiany informacji. Pierwszeństwo zostanie przyznane programom mającym na celu dostarczanie społeczeństwu podstawowych informacji na temat Wspólnoty, a środowiskom zawodowym w Czarnogórze – bardziej specjalistycznych informacji.

Artykuł 108
Transport

Współpraca między Stronami koncentruje się na obszarach priorytetowych związanych ze wspólnotowym dorobkiem prawnym w dziedzinie transportu.

Współpraca może w szczególności mieć na celu restrukturyzację i modernizację różnych środków transportu w Czarnogórze, poprawę swobodnego przepływu osób i towarów oraz zwiększenie dostępu do rynku oraz infrastruktury, w tym do portów morskich i lotniczych. Ponadto współpraca może wspierać rozwoju infrastruktur multimodalnych w powiązaniu z głównymi sieciami transeuropejskimi, w szczególności poprzez wzmocnienie powiązań regionalnych z Europą Południowo-Wschodnią, zgodnie z protokołem ustaleń w sprawie głównej regionalnej sieci transportowej. Celem współpracy jest osiągnięcie norm działania porównywalnych z normami wspólnotowymi oraz rozwój systemu transportowego w Czarnogórze zgodnego z systemem wspólnotowym i do niego dostosowanego, a także lepsza ochrona środowiska w sektorze transportu.

Artykuł 109
Energia

Współpraca będzie koncentrować się przede wszystkim na obszarach priorytetowych związanych ze wspólnotowym dorobkiem prawnym w dziedzinie energii. Będzie się ona opierać na Traktacie ustanawiającym Wspólnotę Energetyczną i będzie rozwijana w celu stopniowej integracji Czarnogóry z europejskimi rynkami energii. Współpraca może obejmować w szczególności:

– formułowanie i planowanie strategii w dziedzinie energii, w tym modernizację infrastruktury, poprawę i dywersyfikację dostaw oraz lepszy dostęp do rynku energii, w tym łatwiejszy tranzyt, przesyłanie i dystrybucję oraz renowację sieci połączeń przesyłowych o regionalnym znaczeniu, wraz z krajami sąsiadującymi;

– promowanie oszczędności energii, efektywności energetycznej, odnawialnych źródeł energii oraz badanie wpływu produkcji i zużycia energii na środowisko;

– formułowanie ramowych warunków restrukturyzacji przedsiębiorstw energetycznych oraz wzajemnej współpracy przedsiębiorstw w tym sektorze.

Artykuł 110
Bezpieczeństwo jądrowe

Strony będą współpracować w dziedzinie bezpieczeństwa jądrowego i zabezpieczeń. Współpraca powinna obejmować następujące zagadnienia:

– modernizacja przepisów i regulacji Stron w zakresie ochrony przed promieniowaniem, bezpieczeństwa jądrowego, księgowania materiałów jądrowych i kontroli oraz wzmocnienie organów nadzorczych i ich zasobów;

– zachęcanie do wspierania porozumień między państwami członkowskimi lub Euratomem a Czarnogórą dotyczących, w zależności od przypadku, wczesnego

informowania o awariach jądrowych i wymiany informacji w takich przypadkach oraz porozumień dotyczących przygotowania na wypadek awarii i ogólnie kwestii bezpieczeństwa jądrowego;

– odpowiedzialność jądrowa osób trzecich.

Artykuł 111
Środowisko

Strony rozwijają i zacieśniają współpracę w dziedzinie środowiska, w ramach której podstawowym zadaniem będzie zwalczanie dalszej jego degradacji oraz rozpoczęcie działań na rzecz poprawy stanu środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

W szczególności strony podejmują współpracę w celu wzmocnienia struktur i procedur administracyjnych, aby zapewnić planowanie strategiczne w kwestiach środowiska naturalnego oraz koordynację działań odpowiednich podmiotów. Współpraca ta skupia się na dostosowaniu ustawodawstwa Czarnogóry do prawodawstwa Wspólnoty. Współpraca może również koncentrować się na rozwijaniu strategii mających na celu znaczne obniżenie zanieczyszczenia powietrza i wody na poziomie lokalnym, regionalnym i międzynarodowym, ustanowienie ram dla wydajnej, czystej, zrównoważonej i odnawialnej produkcji energii i jej zużycia oraz strategii służących przeprowadzaniu ocen wpływu na środowisko i strategicznych ocen oddziaływania na środowisko. Szczególną uwagę należy poświęcić ratyfikacji i wdrożeniu protokołu z Kioto.

Artykuł 112
Współpraca w dziedzinie badań i rozwoju technologicznego

Strony zachęcają do współpracy w dziedzinie cywilnych badań naukowych i rozwoju technologicznego (BRT) na bazie wspólnych korzyści oraz z uwzględnieniem dostępności zasobów i odpowiedniego dostępu do swoich programów, z zastrzeżeniem odpowiedniego poziomu skutecznej ochrony praw własności intelektualnej, przemysłowej i handlowej.

Współpraca należycie uwzględni obszary priorytetowe związane ze wspólnotowym dorobkiem prawnym w dziedzinie badań i rozwoju technicznego.

Artykuł 113
Rozwój regionalny i lokalny

Strony będą pracowały nad wzmocnieniem współpracy w zakresie rozwoju regionalnego i lokalnego w celu wsparcia rozwoju gospodarczego i obniżenia nierówności regionalnych. Szczególna uwaga zostanie poświęcona współpracy transgranicznej, międzynarodowej i międzyregionalnej.

We współpracy należycie uwzględnione zostaną obszary priorytetowe związane ze wspólnotowym dorobkiem prawnym w dziedzinie rozwoju regionalnego.

Artykuł 114
Administracja publiczna

Współpraca ma na celu stworzenie wydajnej i odpowiedzialnej administracji publicznej w Czarnogórze, zwłaszcza po to, aby wspierać wdrażanie zasad praworządności i właściwe funkcjonowanie instytucji państwowych z korzyścią dla społeczeństwa Czarnogóry jako całości oraz w celu pomyślnego budowania stosunków pomiędzy UE a Czarnogórą.

Współpraca w tej dziedzinie będzie głównie koncentrować się na tworzeniu instytucji, w tym na rozwijaniu i wdrażaniu przejrzystych i bezstronnych procedur rekrutacji, zarządzania zasobami ludzkimi i rozwoju kariery dla służb publicznych, szkoleń ustawicznych i promowania etyki w ramach administracji publicznej. Współpraca obejmie wszystkie szczeble administracji publicznej, w tym administrację lokalną.

TYTUŁ IX
WSPÓŁPRACA FINANSOWA

Artykuł 115

Aby osiągnąć cele niniejszego układu oraz zgodnie z art. 5, 116 i 118, Czarnogóra może otrzymywać pomoc finansową od Wspólnoty w formie dotacji i pożyczek, w tym pożyczek od Europejskiego Banku Inwestycyjnego. Pomoc Wspólnoty jest uzależniona od dalszych postępów w wypełnianiu politycznych kryteriów kopenhaskich, w szczególności od postępów w osiąganiu konkretnych priorytetów partnerstwa europejskiego. Pod uwagę zostaną wzięte wyniki rocznych przeglądów w krajach uczestniczących w procesie stabilizacji i stowarzyszenia, szczególnie te dotyczące działań podejmowanych przez beneficjentów pomocy w celu przeprowadzenia demokratycznych, gospodarczych i instytucjonalnych reform. Uwzględnione zostaną również inne wnioski Rady dotyczące szczególnie realizacji programów dostosowawczych. Pomoc przyznana Czarnogórze będzie skierowana na zaspokojenie potrzeb, wybranych priorytetów, odzwierciedlenie zdolności absorpcji i zwrotu oraz wdrożenie środków w celu zreformowania i restrukturyzacji gospodarki.

Artykuł 116

Pomoc finansowa w postaci dotacji jest udzielana zgodnie z odpowiednimi środkami operacyjnymi przewidzianymi w rozporządzeniu Rady w ramach indykatywnych wieloletnich ram i rocznych programów działań, ustanowionych przez Wspólnotę po konsultacjach z Czarnogórą.

Pomoc finansowa może obejmować wszystkie sektory współpracy, ze szczególnym naciskiem na obszar sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa, zbliżenie prawodawstwa, rozwój gospodarczy i ochronę środowiska.

Artykuł 117

Na wniosek Czarnogóry oraz w przypadku wystąpienia szczególnej potrzeby, Wspólnota może w porozumieniu z międzynarodowymi instytucjami finansowymi zbadać możliwość

udzielenia w drodze wyjątku pomocy makrofinansowej, podlegającej określonym warunkom i przy uwzględnieniu dostępności wszystkich zasobów finansowych. Pomoc ta byłaby udostępniana tylko w przypadku spełniania warunków, które zostaną określone w kontekście programu uzgodnionego między Czarnogórą a MFW.

Artykuł 118

W celu umożliwienia optymalnego wykorzystania dostępnych zasobów Strony zapewniają, że wkład Wspólnoty będzie ściśle skoordynowany z pomocą pochodzącą z innych źródeł, takich jak państwa członkowskie, inne państwa i międzynarodowe instytucje finansowe.

W tym celu Strony regularnie wymieniają informacje dotyczące wszystkich źródeł pomocy.

TYTUŁ X
POSTANOWIENIA INSTYTUCJONALNE, OGÓLNE I KOŃCOWE

Artykuł 119

Niniejszym powołuje się Radę Stabilizacji i Stowarzyszenia, która nadzoruje stosowanie i wykonanie niniejszego układu. Rada zbiera się na odpowiednim szczeblu na posiedzenia regularnie oraz gdy wymagają tego okoliczności. Rada bada wszelkie istotne kwestie związane z niniejszym układem, jak również wszelkie inne kwestie dwustronne lub międzynarodowe leżące we wspólnym interesie Stron.

Artykuł 120

1. Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia składa się z jednej strony z członków Rady Unii Europejskiej i członków Komisji Wspólnot Europejskich, a z drugiej strony z członków rządu Czarnogóry.

2. Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia przyjmuje swój regulamin wewnętrzny.

3. Członkowie Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia mogą być reprezentowani zgodnie z warunkami, które zostaną określone w regulaminie wewnętrznym.

4. Radzie Stabilizacji i Stowarzyszenia przewodniczą kolejno przedstawiciel Komisji Wspólnot Europejskich oraz przedstawiciel Czarnogóry, zgodnie z zasadami które zostaną określone w regulaminie wewnętrznym Rady.

5. Europejski Bank Inwestycyjny uczestniczy jako obserwator w pracach Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia, w kwestiach, które go dotyczą.

Artykuł 121

Dla osiągnięcia celów niniejszego układu Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia ma prawo podejmowania decyzji w ramach niniejszego układu w przypadkach w nim przewidzianych. Podjęte decyzje są wiążące dla Stron, które są zobowiązane do podjęcia środków niezbędnych

do wykonania takich decyzji. Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia może również formułować odpowiednie zalecenia. Rada opracowuje swoje decyzje i zalecenia za zgodą obu Stron.

Artykuł 122

1. W pełnieniu swoich zadań Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia jest wspierana przez Komitet Stabilizacji i Stowarzyszenia składający się z jednej strony z przedstawicieli Rady Unii Europejskiej i przedstawicieli Komisji Wspólnot Europejskich, a z drugiej strony z przedstawicieli Czarnogóry.

2. Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia określa w swoim regulaminie zadania Komitetu Stabilizacji i Stowarzyszenia, obejmujące w szczególności przygotowywanie posiedzeń Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia oraz zasady funkcjonowania tego Komitetu.

3. Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia może przekazać Komitetowi Stabilizacji i Stowarzyszenia wszystkie swoje uprawnienia. W takim przypadku Komitet Stabilizacji i Stowarzyszenia podejmuje swoje decyzje zgodnie z warunkami ustanowionymi w art. 121.

Artykuł 123

Komitet Stabilizacji i Stowarzyszenia może tworzyć podkomitety. Przed końcem pierwszego roku po wejściu w życie niniejszego układu Komitet Stabilizacji i Stowarzyszenia utworzy podkomitety niezbędne do właściwego wdrażania niniejszego układu.

Stworzony zostanie podkomitet zajmujący się kwestią migracji.

Artykuł 124

Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia może podjąć decyzję o powołaniu wszelkich innych komitetów lub organów, które będą pomagać jej w pełnieniu zadań. W swoim regulaminie Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia określa skład i obowiązki takich komitetów lub ich organów oraz zasady ich funkcjonowania.

Artykuł 125

Niniejszym powołany zostaje Parlamentarny Komitet Stabilizacji i Stowarzyszenia. Stanowi on forum spotkań i wymiany poglądów między członkami parlamentu czarnogórskiego i Parlamentu Europejskiego. Komitet zbiera się z częstotliwością, którą sam określa.

Parlamentarny Komitet Stabilizacji i Stowarzyszenia składa się z członków Parlamentu Europejskiego z jednej strony oraz z członków parlamentu czarnogórskiego, z drugiej strony.

Parlamentarny Komitet Stabilizacji i Stowarzyszenia przyjmuje swój regulamin wewnętrzny.

Parlamentarnemu Komitetowi Stabilizacji i Stowarzyszenia przewodniczy kolejno Parlament Europejski z jednej strony i Parlament czarnogórski, z drugiej strony, zgodnie z zasadami, które zostaną określone w regulaminie wewnętrznym Komitetu.

Artykuł 126

W zakresie niniejszego układu każda ze Stron zobowiązuje się zagwarantować osobom fizycznym i prawnym drugiej Strony wolny od dyskryminacji w stosunku do swoich własnych obywateli dostęp do właściwych sądów i władz administracyjnych, aby mogły przed nimi dochodzić swoich praw osobistych i rzeczowych.

Artykuł 127

Żadne z postanowień niniejszego układu nie stanowi przeszkody dla podjęcia przez Stronę jakichkolwiek środków, które:

a) uważa za niezbędne w celu zapobiegania ujawnieniu informacji szkodzących jej podstawowym interesom bezpieczeństwa;

b) odnoszą się do produkcji lub handlu bronią, amunicją lub materiałami wojskowymi lub też do badań, rozwoju lub produkcji niezbędnej do celów obronnych, o ile środki te nie osłabiają warunków konkurencji w zakresie produktów nieprzeznaczonych do celów ściśle wojskowych;

c) uznaje za istotne dla zapewnienia własnego bezpieczeństwa w przypadku poważnych niepokojów wewnętrznych naruszających utrzymanie porządku publicznego, w czasie wojny lub poważnych napięć międzynarodowych grożących wybuchem wojny, lub w celu wywiązania się z obowiązków, jakie na siebie przyjęła, aby zapewnić utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego.

Artykuł 128

1. W dziedzinach objętych niniejszym układem oraz nie naruszając jakichkolwiek zawartych w nim postanowień szczególnych:

   – uregulowania stosowane przez Czarnogórę w stosunku do Wspólnoty nie mogą prowadzić do powstania jakiejkolwiek dyskryminacji między państwami członkowskimi, ich obywatelami czy też przedsiębiorstwami lub spółkami,

   – uregulowania stosowane przez Wspólnotę w odniesieniu do Czarnogóry nie mogą prowadzić do powstania jakiejkolwiek dyskryminacji obywateli Czarnogóry lub też jej przedsiębiorstw czy spółek.

2. Postanowienia ust. 1 pozostają bez uszczerbku dla prawa Stron do stosowania właściwych postanowień ich ustawodawstwa podatkowego wobec podatników, którzy nie znajdują się w sytuacji identycznej ze względu na miejsce zamieszkania lub siedzibę.

Artykuł 129

1. Strony podejmują wszelkie niezbędne środki o charakterze ogólnym lub szczególnym wymagane do wypełnienia swoich zobowiązań wynikających z niniejszego układu. Zapewniają one osiągnięcie celów określonych w niniejszym układzie.

2. Strony zgadzają się prowadzić w trybie pilnym i właściwymi sposobami, na wniosek jednej ze Stron, konsultacje mające na celu rozpatrzenie wszelkich kwestii związanych z interpretacją lub wdrażaniem niniejszego układu oraz innymi istotnymi aspektami wzajemnych stosunków.

3. Każda ze Stron odwołuje się do Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia w przypadku sporu dotyczącego stosowania lub interpretacji niniejszego układu. W takim wypadku zastosowanie ma art. 130 oraz w niektórych przypadkach protokół 7.

   Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia może rozstrzygać spory w drodze wiążących decyzji.

4. Jeżeli jedna ze Stron uważa, że druga Strona nie wypełniła zobowiązania, jakie nakłada na nią niniejszy układ, może podjąć odpowiednie środki. Przedtem jednak, z wyjątkiem szczególnie nagłych przypadków, powinna przekazać Radzie Stabilizacji i Stowarzyszenia wszelkie informacje niezbędne do dokładnego zbadania sytuacji w celu znalezienia rozwiązania zadowalającego obie Strony.

   W wyborze środków pierwszeństwo należy przyznać tym, które w najmniejszym stopniu zakłócają funkcjonowanie niniejszego układu. Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia jest niezwłocznie powiadamiana o podjęciu tych środków i jeżeli druga Strona wystąpi z takim wnioskiem, stanowią one przedmiot konsultacji w Radzie Stabilizacji i Stowarzyszenia, Komitecie Stabilizacji i Stowarzyszenia lub dowolnym innym organie utworzonym na podstawie art. 123 i 124.

5. Postanowienia ust. 2, 3 i 4 nie wpływają w żaden sposób na postanowienia art. 32, 40, 41, 42, 46 i protokołu 3 i pozostają bez uszczerbku dla tych postanowień (definicja pojęcia „produktów pochodzących” oraz metod współpracy administracyjnej).

Artykuł 130

1. W przypadku powstania sporu między Stronami dotyczącego wykładni lub stosowania niniejszego układu jedna ze Stron przekazuje drugiej stronie oraz Radzie Stabilizacji i Stowarzyszenia formalny wniosek o rozstrzygnięcie spornej kwestii.

   Jeśli strona uzna, że środki przyjęte przez drugą Stronę lub brak działań drugiej Strony stanowią naruszenie zobowiązań wynikających z niniejszego układu, formalny wniosek o rozstrzygnięcie spornej kwestii powinien zawierać uzasadnienie takiego stanowiska, a w stosownych przypadkach informację, że Strona może podjąć środki przewidziane w art. 129 ust. 4.

2. Strony dokładają wszelkich starań, aby rozstrzygnąć spór poprzez prowadzone w dobrej wierze konsultacje w ramach Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia oraz innych organów przewidzianych w ust. 3 w celu jak najszybszego znalezienia rozwiązań możliwych do przyjęcia przez obie Strony.

3. Strony przekazują Radzie Stabilizacji i Stowarzyszenia wszelkie istotne informacje wymagane w celu dokładnego zbadania sytuacji.

Do czasu znalezienia rozwiązania sporna kwestia będzie przedmiotem dyskusji podczas każdego spotkania Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia, chyba że możliwe jest wszczęcie postępowania arbitrażowego przewidzianego w protokole 7. Spór uznaje się za rozstrzygnięty, jeśli Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia podjęła wiążącą decyzję rozstrzygającą zgodnie z art. 129 ust. 3 lub jeśli oświadczyła, że spór już nie istnieje.

Konsultacje w sprawie sporu mogą również toczyć się na spotkaniach Komitetu Stabilizacji i Stowarzyszenia lub innych odpowiednich komitetów i organów ustanowionych na podstawie art. 123 i 124, jak uzgodniono między Stronami oraz na wniosek jednej ze Stron. Konsultacje mogą być również prowadzone w formie pisemnej.

Wszystkie informacje ujawnione podczas konsultacji są poufne.

4. W kwestiach wchodzących w zakres stosowania protokołu 7 każda ze Stron może przedłożyć sporną kwestię do rozstrzygnięcia w ramach arbitrażu zgodnie z tym protokołem, jeśli Stronom nie udało się rozstrzygnąć sporu w ciągu dwóch miesięcy od rozpoczęcia procedury rozstrzygania sporu zgodnie z ust. 1.

Artykuł 131

Do czasu przyznania równoważnych praw osobom i podmiotom gospodarczym na mocy niniejszego układu, pozostaje on bez wpływu na prawa gwarantowane tym osobom i podmiotom postanowieniami istniejących umów wiążących jedno lub kilka państw członkowskich z jednej strony i Czarnogórę, z drugiej strony.

Artykuł 132

W protokole 8 określono ogólne zasady udziału Czarnogóry w programach wspólnotowych.

Protokoły 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 i 8 jak również załączniki I–VII, stanowią integralną część niniejszego układu.

Artykuł 133

Układ zostaje zawarty na czas nieokreślony.

Każda ze Stron może wypowiedzieć niniejszy układ poprzez powiadomienie drugiej Strony. Niniejszy układ przestaje obowiązywać po upływie sześciu miesięcy od daty takiego powiadomienia.

Każda ze Stron może zawiesić niniejszy układ ze skutkiem natychmiastowym w przypadku niezastosowania się przez drugą ze Stron do zasadniczych elementów niniejszego układu.

Artykuł 134

Do celów niniejszego układu określenie „Strony” oznacza z jednej strony Wspólnotę, państwa członkowskie lub Wspólnotę i państwa członkowskie, zgodnie z ich stosownymi uprawnieniami, a z drugiej strony Czarnogórę.

Artykuł 135

Niniejszy układ ma zastosowanie z jednej strony do terytoriów, na których obowiązują Traktaty ustanawiające Wspólnotę Europejską oraz Europejską Wspólnotę Energii Atomowej, zgodnie z warunkami określonymi w tych Traktatach, a z drugiej strony do terytorium Czarnogóry.

Artykuł 136

Depozytariuszem niniejszego układu jest Sekretarz Generalny Rady Unii Europejskiej.

Artykuł 137

Niniejszy układ sporządza się w dwóch egzemplarzach we wszystkich urzędowych językach Stron, a każdy z tych tekstów jest na równi autentyczny.

Artykuł 138

Strony zatwierdzają niniejszy układ zgodnie z ich procedurami wewnętrznymi.

Niniejszy układ wchodzi w życie pierwszego dnia drugiego miesiąca następującego po dniu, w którym Strony powiadomiły się wzajemnie o zakończeniu procedur określonych w akapicie pierwszym.

Artykuł 139
Umowa przejściowa

W przypadku gdy przed zakończeniem procedur niezbędnych dla wejścia w życie niniejszego układu, postanowienia pewnych części tego układu, zwłaszcza postanowienia dotyczące swobodnego przepływu towarów, jak również istotne postanowienia dotyczące transportu, są stosowane na mocy umów przejściowych między Wspólnotą a Czarnogórą, Strony uzgadniają, iż w tych okolicznościach, dla celów postanowień tytułu IV, art. 73, 74, 75 niniejszego układu, protokołów 1, 2, 3, 5, 6 i 7 oraz stosownych przepisów protokołu 4 do niniejszego układu, przez „datę wejścia w życie niniejszego układu” rozumie się datę wejścia w życie stosownej umowy przejściowej w odniesieniu do obowiązków zawartych w postanowieniach, o których mowa powyżej.